

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 42.

Tisdagen den 23 april.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 innevarande april.

§ 2.

Herr statsrådet *Palmstierna* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner och skrivelse:

nr 322, angående anslag till täckande av vissa förskott på tilläggsstat för år 1918 under sjunde huvudtiteln;

nr 304, angående upplåtande till föreningen Svenska Röda korset av visst område å Djurgården;

nr 303, angående ersättning till f. volontären N. J. Andersson i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 307, med tillkännagivande, att i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln bebådad framställning till riksdagen angående omorganisation av väg- och vattenbyggnadskåren icke kommer att föreläggas riksdagen;

nr 286, med förslag till lag angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritlöner;

nr 287, angående krigstidstillägg under år 1918 åt biskopen i Luleå stift O. Bergqvist;

nr 292, angående tillstånd för vissa befattningshavare i eklestastikdepartementet att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; och

nr 293, angående användning för kulturella ändamål av viss del av den svenska Längmanska donationsfondens avkastning.

Nämnda propositioner och skrivelse blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Hagmans* i Stockholm å kammarens bord vilande motion nr 388.

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 42.

§ 4.

Lagutskottets härpå föredragna utlåtanden nr 46 och 48 bordlades åter.

§ 5.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Wikström*, nr 389, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 261, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 28, § 29 mom. 1 och § 42 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, till lag om ändrad lydelse av §§ 21, 22 och 31 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 samt till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 6 och 7 samt §§ 3 och 16 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 ävensom om upphävande av § 2 mom. 5 i sistnämnda förordning; och

herr *Bergström* i Bäckland, nr 390, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 257, med förslag till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i värnpliktslagen.

Dessa motioner bordlades på begäran.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från eller restitucion av tullavgift för åtskulliga materialier och skeppsförnödenheter för pansarbåten Sverige; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot utsläppande av tjur eller hingst å samfälld betesmark;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förlängd giltighet av lagen den 11 juni 1915 med särskilda bestämmelser beträffande viss samfälld skogsmark inom Kopparbergs län;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till lagen den 28 juni 1907 om bredden av hjulringar å arbetsåkdon på landet;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från Kungsörs södra kungsladugård i Västmanlands län, ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tillägsstat för år 1918 för täckande av brist i skogshögskolans expensanslag för år 1917;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kolo-

nisation å vissa kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län:
och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
förrådning angående storleken å bal av torvströ eller torvmull.

§ 7.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Olsson</i> i See	under 4 dagar fr. o. m. den 27 april,	
»	<i>Holmström</i>	» 8 » » » 25 »	
»	<i>Olofsson</i>	» 8 » » » 25 »	och
»	<i>Nilsson</i> i Kristianstad	» 6 » » » 27 »	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,12 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 24 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att Riksdagsman N. O. Olsson, Rösta, på grund av sjukdom, reumatisk feber, är oförmögen till arbete och måste vara sängliggande varder härmed på heder och samvete intygat.

Stockholm den 21 april 1918.

Gideon Edlund,
leg. läkare.

§ 2.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 317, med förslag till stater för lantbruksstyrelsen, statskonsulenter och statens fiskeriadministration m. m.;

nr 320, med förslag till förordning med vissa tillfälliga bestämmelser i fråga om åstadkommande av skjutsentreprenader;

nr 321, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 för fullbordande av vissa spannmålslagerhus och fryshus;

nr 327, angående gäldande av ersättning till ledamöterna i ett vid lantbruksstyrelsens sida ställt lantbruksråd;

nr 309, med förslag till lag om ändrad lydelse av 49 § i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914:

nr 310, med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 § i lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes den 23 oktober 1914; och

nr 331, med förslag till lag om fri rättegång m. m.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande å kammarens bord vilande Kungl. Maj:ts propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 322, angående anslag till täckande av vissa förskott på tilläggsstat för år 1918 under sjunde huvudtiteln;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 304, angående upplåtande till föreningen Svenska Röda korset av visst område å Djurgården; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 303, angående ersättning till f. volontären N. J. Andersson i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Vid föredragning härfå av Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 307, med tillkännagivande, att i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln bebådad framställning till riksdagen angående omorganisation av väg- och vattenbyggnadskåren icke kommer att föreläggas riksdagen, beslöt kammaren överlämna denna skrivelse till statsutskottet.

Vidare föredrogos var efter annan nedannämnda propositioner; och remitterades därvid

till första särskilda utskottet propositionerna:

nr 286, med förslag till lag angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritlöner; och

nr 287, angående krigstidstillägg under år 1918 åt biskopen i Luleå stift O. Bergqvist; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 292, angående tillstånd för vissa befattningshavare i ekklesiastikdepartementet att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; och

nr 293, angående användning för kulturella ändamål av viss del av den svenska Längmanska donationsfondens avkastning.

§ 4.

Efter härfå skedd föredragning av de på kammarens bord liggande motionerna, nr 389, av herr *Wikström*, och nr 390, av herr *Bergström* i Bäckland, hänvisades den förra motionen till konstitutionsutskottet och den senare till lagutskottet.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 31 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 52—58.

§ 6.

Herr statsrådet *Schotte* överlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 305, angående anslag för en statens kraftstation vid **Motala** samt för förberedande åtgärder för Vänerens reglering; och nr 306, angående statens deltagande i kostnaden för reglering av vissa till Dalälvens vattensystem hörande sjöar.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 7.

Härpå föredrogos vart för sig:

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, med anledning av första kammarens beslut rörande inom nämnda kammare väckt motion, angående skrivelse till Konungen ifråga om åtgärder till skyddande av de matnyttiga fiskarnas bestånd i svenska fiskvatten; och

statsutskottets utlåtande, nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för inköp av en fastighet för sjätte arméfördelningens stabsexpedition i Östersund.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 8.

Ang. kaderövningar vid landstormen.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för anordnande av kaderövningar vid landstormen.

Med tillstyrkande av vad Kungl. Maj:t föreslagit uti en till riksdagen avlåten, den 5 april 1918 dagtecknad proposition, nr 239, hemställde statsutskottet, till vars förberedande behandling ifrågavarande proposition hänvisats, att riksdagen måtte

- 1:o) för anordnande av kaderövningar vid landstormen å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 35,000 kronor; och
- 2:o) för samma ändamål å extra stat för år 1919 anvisa likaledes ett förslagsanslag av 35,000 kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Asplund*, *Nilsson* i *Kabbarp*, *Anderson* i *Råstock*, *Waldén*, *Ingvarson* och *Jansson* i *Falun*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst. gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Ingvarson*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Som herrarna finna, ha några av statsutskottets ledamöter anmält sin avvikande mening på denna punkt och yrkat avslag på förslaget. Jag skall be att få i korthet angiva skälen härför.

Denna fråga har kommit, åtminstone för mig, som en överraskning. det måste jag bekänna. De av herrarna, som följt detta ären-

des tidigare behandling, ha måhända heller icke kunnat undgå en dylik känsla. Det förhåller sig ju så, att Kungl. Maj:t av 1915 års riksdag begärde bestämmelser om uttagande av vissa värnpliktiga till landstombsbefäl och för ändamålet ett anslag på, tror jag, 425,000 kr. Det beviljades av riksdagen, men samtidigt begärde riksdagen en utredning rörande användande såsom befäl vid landstormen av s. k. A-klassare vid armén, d. v. s. före detta stamanställt underbefäl. Till 1916 års riksdag återkom Kungl. Maj:t med framställning om övning för värnpliktiga såsom landstombsbefäl under 60 dagar för vissa grupper och 30 dagar för andra, medan man året förut hade nöjt sig med 42 resp. 21 dagar. År 1916 begärde Kungl. Maj:t dessutom ett tillägg av 10 dagar för tilläggsövningar av det landstombsbefäl, som tidigare hade utbildats. Det sammansatta stats- och lagtuskott, som behandlade detta ärende, tillstyrkte Kungl. Maj:ts förslag, men reservationsvis föreslogs inom utskottet att man skulle gå med på kaderövningarna, alltså de 10 dagarnas tilläggsövningar för redan förefintligt landstombsbefäl, och för det ändamålet bevilja 60,000 kronor, medan Kungl. Maj:t hade begärt 850,000 kronor för det hela. Riksdagen biföll detta reservanternas förslag och man förmodade då, åtminstone förmodade jag och jag tror de flesta med mig, att därmed saken var avförd från debatten, då dessa kaderövningar, såsom vi fattade saken, avsågo det landstombsbefäl, som skulle undergå dessa tilläggsövningar, varför vi icke väntade att få några nya förslag av denna natur.

Till 1917 års riksdag inkom Kungl. Maj:t med ett förslag, grundat på riksdagens framställning om användande av arméns A-klassare till landstombsbefäl. Det förslaget var emellertid så omfattande och vittutseende, att riksdagen icke ville gå med därpå. I det utskott, som behandlade ärendet, anfördes reservation för avslag från vänsterhåll, och riksdagen följde reservanterna.

Nu har Kungl. Maj:t icke kommit fram med något förslag i mera modifierad omfattning rörande användning av A-klassare såsom landstombsbefäl, utan i stället har Kungl. Maj:t fortgått med det provisorium, som man påbörjade 1916, och begär nu ännu en gång anslag dels för 1918 och dels för 1919 av 35,000 kronor för vartdera året till kaderövningar för landstombsbefäl. Detta kommer, såsom jag i början antydde, som en fullständig överraskning, något som man alls icke hade väntat. Man motiverar förslaget därmed, att allt det landstombsbefäl, som man avsåg 1916, icke har undergått de övningar, som man den gången åsyftade, och därför skall man nu fortsätta med det befäl, man ännu icke hunnit taga ut för ändamålet. Jag har för min del haft det intrycket, att saken skulle vara ordnad i och med det beslut, 1916 års riksdag fattade, och att man sålunda här kommer med en hemställa till riksdagen, som går utanför de planer och beräkningar, man uppgjorde 1916, åtminstone utanpå den uppfattning som jag och jag tror många med mig hyste vid behandlingen av detta ärende.

Jag kan sålunda av dessa skäl för ingen del vara med om ett bifall till här föreliggande förslag. Därtill kommer ytterligare den

Ang. kader
övningar vid
landstormen
(Forts.)

Ang. kader-
övningar vid
landstormen.
(Forts.)

omständigheten, att tidpunkten synes mig så olämpligt vald som möjligt för en framställning av denna natur. Det landstombsbefäl som det här är fråga om, skulle, om jag fattat saken rätt, uttagas till dessa 10 dagars extra övning omedelbart före den obligatoriska landstombsövningen på 5 dagar och skulle sålunda hållas ute under 15 dagar i sträck, och det vid en tidpunkt, då jordbruket synnerligen väl behöver all tillgänglig arbetskraft. Dessa övningar synas mig därför under nuvarande förhållanden vara särdeles olämpliga, och jag kan heller icke inse, att de äro nödvändiga. Jag har den uppfattningen, att av hänsyn icke minst till livsmedelsproduktionen och till jordbrukets intressen det är omöjligt att vara med om ett bifall till föreliggande förslag, därför att det skulle beröva jordbruket icke så få av dessa medelålders män, som behövas framför allt vid den tid på året, då dessa övningar skulle igångsättas.

Jag kan heller icke underlåta att påpeka den omständigheten, att när år 1916 Kungl. Maj:ts stora förslag till befälsövningar var före, så befann sig bland dem, som yrkade avslag därpå och en begränsning till de då tänkta kaderövningarna även herr E. A. Nilsson i Örebro. Han för sin del ville icke vara med om detta vidlyftiga förslag, och ett av de skäl, han därvid anförde, var det, att man förväntade, att Kungl. Maj:t skulle komma med förslag till användning av A-klassarna vid armén såsom landstombsbefäl. I likhet med mig och några andra var han emellertid med på dessa kaderövningar, och jag kan upprepa vad den gången yttrades, nämligen att jag och flera med mig gingo med på dessa kaderövningar, därför att man av två onda ting måste välja det minst onda. Men jag erinrar därom, att under den debatt, som fördes här i kammaren, förklarade sig t. ex. herr Thorsson såsom ytterligt tveksam även i fråga om dessa kaderövningar och herr Rydén yrkade bestämt avslag även på dem. Riksdagen tog emellertid kaderövningarna såsom en kompromiss för att undkomma någonting ännu mera, och nu stå vi åter igen i samma situation, nu föreslår Kungl. Maj:t ännu en gång, att vi skola upprepa beslutet av år 1916.

Alla skäl synas mig tala för ett avslag på denna framställning, och jag hemställer därför, herr talman, om avslag på statsutskottets förevarande förslag och bifall till reservanternas avslagsyrkande.

Vidare anförde:

Chefen för lantförsvarsdepartementet herr statsrådet Nilsson: Herr talman, mina herrar! Jag måste till en början rätta en missuppfattning, som, såvitt jag kan förstå, gjorde sig gällande hos den ärade talare, som här förde reservanternas talan. Han ansåg nämligen, att det här var fråga om att återupprepa det riksdagens beslut, som fattades 1916. Så är ingalunda fallet. Det är icke fråga om att återupprepa beslutet av år 1916, utan det är fråga om ett lojligt fullföljande av beslutet från år 1916. Riksdagen beslöt nämligen år 1916 en lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att deltaga i kaderövningar vid landstormen. Lagstiftningen avsåg, det är tydligt och

klart utsatt i lagen, värnpliktige tillhörande årsklasserna 1900, 1901 och 1902, och det framgår av lagen, att den gäller till och med 1920, varefter lagen upphör att vidare vara giltig. Det belopp av 60,000 kronor, som beviljades 1916, avsåg, enligt vad som också är klart och tydligt utsagt, åren 1916 och 1917. Att medel icke för detta ändamål ha blivit äskade i statsverkspropositionen för förlidet år och heller icke för i år, beror därpå, att vederbörande centrala ämbetsverk har kommit att förbise, att det erfordras medel för detta ändamål; det är anledningen. Om riksdagen avslår statsutskottets hemställan, blir läget sålunda det, att det finnes en skyldighet föres riven i lag, men det finnes icke medel för fullföljande av lagens stadganden ställda till Kungl. Maj:ts förfogande. Så ligger saken. Här är sålunda icke fråga om att införa något nytt, utan här är fråga om ett lojalt fullföljande av vad som beslöts 1916 och som upphör att gälla med år 1920.

*Ing. kaders-
övningar vid
landstormen.
(Porta.)*

Den ärade talaren vidrörde sedan min egen ståndpunkt 1916. Jag vågar i anslutning till vad jag redan sagt göra det påståendet, att min ståndpunkt i år fullständigt sammanfaller med den ståndpunkt, jag intog till saken år 1916. Att icke förslaget har blivit fullföljt i hela den utsträckning, som den ärade talaren vidrörde, således även rörande A-klassarnas användning, förändrar ingenting med avseende å det förslag, som nu föreligger. Det är nämligen så, att A-klassarna ha uttagits till landstormsbefäl i ganska stor utsträckning, och de behöva givetvis icke samma utbildning som de värnpliktige, det här är fråga om. Det gäller nämligen här ett antal landstormsbefäl, som har fått en mycket svag militär utbildning, men som har visat intresse för sina befälsuppgifter, och det är för dem, som dessa övningar företrädesvis skola komma till stånd.

Tidpunkten, sade den ärade talaren, var icke lämpligt vald, jordbrukets behov av arbetskraft måste tillgodoses. Ja, mina herrar, men det antal landstormsmän, som det här är fråga om, är så pass minimalt, att det spelar i det fallet mycket liten roll. Detta torde framgå redan därav, att hela kostnaden för ett år icke blir mera än 35,000 kronor. I avseende å jordbrukets behov av arbetskraft vill jag emellertid lämna den upplysningen, att produktionskommittén nu har kommit in till Kungl. Maj:ts med sitt förslag rörande militärs användning för jordbrukets behov, och det förslaget tillgodoser detta behov vida bättre än ett avslag på denna framställning skulle göra. Jag är fullkomligt övertygad om, att av de personer, som tillhöra det landstormsbefäl, varom det här är fråga, det är ytterst få, som skulle komma att ägna sin tid och sina krafter åt jordbruksändamål, om det anslag, som här är äskat, icke skulle beviljas.

Då vad som avses här sålunda endast är ett lojalt fullföljande av en av riksdagen så sent som år 1916 antagen lag, vågar jag hoppas, att kammaren skall bifalla utskottets hemställan.

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke ingå på någon vidlyftig diskussion, men jag vill också understryka, att här icke är fråga om någon nyhet, utan om att

Ang. kader-
övningar vid
landstormen.
(Porta.)

fullfölja den lag, som riksdagen beslöt 1916. Det är, förefaller det mig, en ren skyldighet för riksdagen att infria det löfte, som den gav då.

Den förste ärade talaren gjorde gällande, att dessa övningar skulle inverka hämmande på produktionen av livsmedel. I likhet med herr statsrådet tror jag icke, att detta skall bliva fallet. Med de få dagar och det lilla antal personer, som det här är fråga om. lära dessa övningar icke komma att inverka i någon mån på livsmedelsproduktionen, ty Kungl. Maj:t lär väl kunna ordna saken så, att övningarna icke förläggas vare sig till våren eller hösten.

Den förste ärade talaren har vidare erinrat om, att, såsom vi alla ha reda på, det var ifråga att, att A-klassarna skulle i stor utsträckning användas till landstorsbefäl. Nu upplyste herr krigsministern, att dessa A-klassare äro använda i rätt stor utsträckning i sådant avseende, men i fråga om uttagningen under de föregående två åren förhåller det sig väl så, att med det lilla anslaget av 60.000 kr. man icke kunnat anordna dylika övningar inom alla truppförband, utan Kungl. Maj:t har måst taga ut på vissa platser ett visst antal, så att man kunnat få några övningar till stånd. På andra platser däremot, inom andra truppförband, ha inga kaderövningar kunnat åstadkommas med landstombsbefälet, och jag förmodar, att det nu är meningen att på de ställen, där några dylika övningar icke förut förekommit sådana nu skola anordnas, så att man kan få vederbörligen övat landstombsbefäl inom alla de olika truppförbanden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ingvarson: Det föreligger icke alls från min sida något missförstånd. Jag har icke yttrat mig om lagens giltighetstid, jag har framhållit, för vilka år riksdagen anslog medel 1916, och jag tror herr statsrådet måste vara enig med mig om riktigheten av vad jag därvidlag uttalat. Men jag ber att få erinra om att enligt det beslut, som fattades 1915, skulle det uttagas för då beräknade kostnader 4.000 värnpliktiga till landstombsbefäl. Det var dels dessa, dels frivilligt landstombsbefäl, som enligt 1916 års beslut skulle undergå 10 dagars övning. Men Kungl. Maj:t meddelade icke i propositionen 1916, huru många som skulle undergå denna kaderövning, därom finnes intet ord nämnt. Det enda riksdagen hade att utgå ifrån var, att man begärde kaderövningar i 10 dagar. För det ändamålet beviljade riksdagen 30.000 kronor för vardera av åren 1916 och 1917, och jag uppberor vad jag nyss sade, att jag och säkert många med mig utgått från att därmed var ändamålet uppnått.

Så blev icke fallet, och den proposition, som här föreligger, har därför, jag uppberor det åter, kommit åtminstone för mig som en övrraskning. Icke heller i denna proposition föreligger någon uppgift rörande det antal landstombsbefäl, som skulle uttagas till övningarna. Lika litet nu som tidigare har Kungl. Maj:t funnit anledning att tala om den saken. I stället begär man anslag för 1918 och 1919. Men herr statsrådet betonar, att lagen äger tillämplighet till år 1920. Detta kan således tolkas så, att vi ha att emotse

ännu en gång proposition om anslag till kaderövningar, t. ex. för 1920; det är icke uteslutet. Herr statsrådet har icke nämnt ett ord därom i propositionen, icke heller här, men som det framstalles, finnes intet, som hindrar, att en sådan framställning ytterligare inkommer. Det hela har gått och synes fortfarande komma att gå i oklarhetens tecken.

Herr statsrådet säger här, att han intager alltjämt samma ståndpunkt, som han gjorde 1916. Han anser, att A-klassarna i första rummet böra användas, att man bör sträva efter att uttaga dem. Men herr statsrådet lär väl icke vilja bestrida, att genom att fortsätta på provisoriets väg, genom att icke komma fram med förslag till definitivt ordnande av frågan om användningen av A-klassarna undanskjuter man denna frågas lösning och fortgår på den väg, som man tidigare följt, obekymrad om det myckna missnöje, som därmed för sports, icke minst under mobiliseringen 1914. De, som haft tillfälle att deltaga i landstormsmobiliseringen 1914 och som ha liten erfarenhet av hur landstormsbefälet är beskaffat, de veta, att det icke är bra ordnat, som det för närvarande är. Det var också detta, som vänstern i riksdagen opponerade sig emot, då den krävde utredning angående ordnandet av dessa förhållanden, så att före detta stamanställt underbefäl vid armén skulle användas i större utsträckning. Men vad har skett därvidlag? Mig veterligen har ingenting skett, frånsett det mycket omfattande förslag, som riksdagen förut avslagt. Enligt de tabeller, hemliga tabeller visserligen, som förelades vederbörande utskott vid 1916 års riksdag angående befälsbehovet inom landstormen och vilka jag, då vi sitta här, naturligtvis icke kan närmare ingå på, då jag icke har rättighet att närmare sysselsätta mig med dem, så förhåller det sig så, det vågar jag säga, att de linjer Kungl. Maj:t den gången följde, då förslaget framlades för 1916 års riksdag, inneburo, att det skulle uttagas landstormsbefäl på det gamla sättet till alla högre poster inom landstormen. Det enda man undansköt och ställde på framtiden var de lägre befälsposterna, tropscheferna och halvtropscheferna. Dem skulle man kanske en gång i en framtid tillgodose med A-klassare; för det ändamålet vore A-klasserna goda nog, men för högre befälsposter inom landstormen vore de icke mogna ännu trots en ofantligt mycket mera ingående militär utbildning än den, som det landstormsbefäl har, som finnes och som skulle uttagas enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Ännu har Kungl. Maj:t icke, som man kunde vänta sig av den nuvarande chefen för lantförsvarsdepartementet, framlagt förslag, som i denna fråga visar ett tillmötesgående av rikslagens tidigare önskemål. Men trots det att man icke åtgjort något därvidlag, fordrar man att få fortsätta med provisoriet med tio dagars extra övningar för det landstormsbefäl, som redan finnes, de civila landstormsofficerare, som redan finnas. För min del har jag fått det bestämda intrycket, att detta är ett tillmötesgående av den militära kårandans krav på att icke heller bland landstormsbefälet skall finnas något förut stamanställt underbefäl, åtminstone icke i nämnvärd utsträckning.

Ang. kader
övningar vid
landstormen
(Forts.)

*Aug. kader-
övningar vid
landstormen.
(Forts.)*

Då jag sålunda är övertygad om att man här är inne på alldeles oriktiga vägar, så vidhåller jag vad jag nyss yttrat.

Jag ber endast att få tillägga en sak. Det har såväl av herr statsrådet som nu senast av herr Andersson i Skivarp understrukits, att saken icke har någon nämnvärd betydelse för jordbruket, och det har betonats, att produktionskommittén yttrat sig om militärernas användning som jordbruksarbetare innevarande sommar. Ja, detta är mycket gott och väl. Men var och en förstår väl ändå, att vid de i lagen stadgade fem dagars landstormsövningar, som skulle äga rum i år, komma massor av folk i sin bästa ålder att uttagas till dessa övningar, då deras arbetskraft synnerligen väl behöves i jordbruket. Och icke nog därmed, utan som påbröd till dessa övningar, som vi nu icke diskutera och som jag därför ej vill inlåta mig på, skall man uttaga det landstombsbefäl, som finnes på landsbygden till extra tiodagarsövning. Det må vara riktigt, som herr Andersson i Skivarp säger, att detta icke är så fasligt många dagar. Men 15 dagar, då jordbruket bäst behöver folk, för några tusen personer och 5 dagar för ett mångdubbelt större antal personer betyder dock något från livsmedelsproduktionens synpunkt, ja, det betyder kanske mera än den arbetskraft, som produktionskommittén tänkt sig från militärt håll skulle ställas till jordbrukets förfogande.

Jag vill för min del icke vara med på dessa linjer. Jag hyser den uppfattningen, att detta icke är nödvändigt, men att det är synnerligen olämpligt, och jag nödgas därför hemställa alltjämt om avslag å utskottets förslag.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Nilsson: En sak, som förvånar mig, är, hur föregående ärade talare kan säga, att det förslag, som framlades 1916, icke innebar någon plan angående hur det skulle ordnas för framtiden. Förslaget av 1916 upptar just en plan för åren 1916—1920. Planen är sålunda klart framlagd. Här är det egentligen fråga om kaderövningar, och den har strängt taget mycket litet att göra med det stora spörsmålet om landstombsbefälens organisation i dess helhet.

Den ärade talaren sade, att riksdagen 1916 icke beviljade medel för hela denna tid. Nej, helt naturligt icke, och det var därför, att 1916 års riksdag allenast reglerade staten för 1917, liksom innevarande års riksdag blott reglerar tilläggsstaten för 1918 och den ordinarie staten för 1919. Den ärade talaren sade, att det sålunda kunde hända, att man 1919 har att motse förslag rörande denna sak. Ja, helt naturligt, därför att det ingår i planen. Såvida man får anse, att en av riksdagen godkänd lag verkligen är en plan, kommer det givetvis att begäras anslag även av nästa års riksdag för 1920, men därefter är det slut, ty då är den planen fullföljd. Det är sålunda icke något oklarhetens tecken, som vilar över den kungl. propositionen, utan det förefaller nästan, som om oklarheten skulle ligga annorstädes.

Den ärade talaren kom slutligen in på frågan om kaderövning-

garnas stora betydelse för livsmedelsproduktionen, och han till och med ifrågasatte, att dessa övningar för jordbruksändamål skulle ha vida större betydelse, än vad produktionskommitténs förslag rörande militärens användning för jordbruksändamål innebär. Jag skall bara be att få nämna ett par siffror därvidlag som åskådliggöra, vad den saken betyder. Om till exempel produktionskommitténs förslag att ge de värnpliktige 13 dagars tjänstledighet under rekrytövningarna skulle bifallas, så kommer det att innebära omkring 400.000 arbetsdagar. De arbetsdagar, som det kan vara fråga om vid kaderövningarna, kunna säkerligen icke uppgå till mera än kanske 5,000 på sin allra högsta höjd. Mer blir det icke, herr Ingvarson. Hårtill kommer, att produktionskommittén har föreslagit 6 dagars ledighet eventuellt under repetitionsövningarna. Det utgör, om man räknar på, att icke mer än 40,000 av de värnpliktige skulle få komma i åtnjutande därav, 240,000 arbetsdagar. Dessa siffror, som jag nu anfört, tror jag tydligt och klart ha ådagalagt, att det påstående, som herr Ingvarson gjort härutinnan, icke vilar på fast grund.

Ang. kaderövningar vid landstormen
(Forts.)

Herr Ingvarson: Herr talman! Endast några ord.

Jag ifrågasatte, att de fem dagarnas landstormsövningar tillsammans med kaderövningarna för jordbruket kunde vara av minst lika stor betydelse som den arbetskraft, som enligt produktionskommitténs förslag under militärövningarna kunde ställas till jordbrukets förfogande. Herr statsrådet har således icke riktigt återgivit vad jag härvidlag yttrade.

Jag vill tillfoga ännu en sak. Var och en bör förstå, att det är ju skillnad, om en värnpliktig får komma hem och arbeta i jordbruket t. ex. under 13 dagar, eller om en hemmansägare eller lantbruksinspektör, eller vad den man är, som uttages till landstormsbefäl, under 15 dagar ryckes bort från sin ordinarie verksamhet för att fullgöra dessa övningar. Var och en bör utan vidare fatta, att det kan för jordbruksproduktionen föreligga en högst avsevärd skillnad i betydelse ur jordbrukssynpunkt mellan dessa personers olika verksamhet. Det är den synpunkten, som herr statsrådet icke vill tillmäta någon betydelse. Men jag anser, att den har en mycket stor betydelse, och jag har icke funnit anledning att av vad som här blivit anfört i någon mån frångå min uppfattning. Jag har den bestämda meningen, att under tider som dessa, då alla krafter måste inriktas på att skydda oss mot svält, det är olämpligt att gå med på ett förslag som — det betonar jag ännu en gång — enligt min uppfattning icke är oundgängligen nödvändigt, och som man här i riksdagen gång på gång, från mitt partis sida åtminstone, yrkat bestämt avslag på. Vi ha ännu större skäl att göra det i år än föregående år.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utkottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig unse svaren hava

*Ang. kader-
övningar vid
landstormen.
(Forts.)*

utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslags följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utföll med 73 ja, men 97 nej; och hade kammaren alltså avslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

§ 9.

Vidare föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel å 1919 års riksstat för bestridande av kostnader för tillfällig avlöning åt viss till utbildning i flygtjänst kommenderad personal; och

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å t.läggstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln för bestridande av kostnader för tillfällig avlöning åt viss till utbildning i flygtjänst kommenderad personal.

Utskottets i dessa utlåtanden gjorda framställningar bifölls av kammaren.

§ 10.

*Ang. vissa
byggnads-
företag vid
armén.*

Statsutskottets utlåtande, nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 under fjärde huvudtiteln för bestridande av uppkommande merkostnader för vissa byggnadsföretag vid armén föredrogs härefter; och yttrade därvid

Herr Ingvarson: Herr talman! Jag kan icke underlåta att vid behandlingen av denna punkt åtminstone till protokollet uttala ett önskemål, som det vore lyckligt, om man ville beakta vid den framtida behandlingen av liknande ärenden.

Som herrarna finna, är det fråga om ett anslag av 1,000,000 kr. till merkostnader för byggnadsföretag vid armén. Vi ha tidigare behandlat dylika framställningar. Föregående år beviljade riksdagen 1,000,000 kr. Vidare har riksdagen för 1919 ävenledes beviljat 1,000,000 kr. Nu är det fråga om att på tilläggsstaten för 1918 uppföra samma belopp. Och nyligen har herr statsrådet och

chefen för sjöförsvarsdepartementet begärt 500,000 kr. till merkostnader för byggnadsföretag vid marinen. Det är icke mot dessa merkostnader över huvud jag vänder mig, ty de äro i och för sig oundvikliga, men det är mot det tillvägagångssätt man börjat slå in på, som jag anser, att det bör sägas om varningens ord, medan ännu tid är. Man har valt den vägen att föra ihop merkostnaderna i en klumpsumma och anhålla hos riksdagen om anslag utan att ange de särskilda ändamål, för vilka medlen skola användas. Hos riksdagen begäres sålunda för varje gång anslag, uppgående till en dylik totalsumma, och den äger Kungl. Maj:t att använda på sätt, som Kungl. Maj:t anser lämpligt, till olika byggnadsföretag, som äro under uppförande eller komma att uppföras. Det är det, som gör, att riksdagen är urstånd att bedöma, till vilka företag medlen skola användas eller vilka företag som kunna anses vara mest nödvändiga att igångsätta och utföra.

Det är mot detta förfaringssätt jag velat inlägga en gensaga. Jag tror, att riksdagen bör ha möjlighet att bedöma, för vilka speciella ändamål medlen skola användas. Och jag har därför endast till protokollet velat uttala den hemställan, att Kungl. Maj:t för framtiden vid behandlingen av dessa ärenden måtte välja den vägen att i vederbörande proposition redogöra för de olika ändamål, till vilka anslagen äro avsedda att användas.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat

statsutskottets utlåtanden:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för kaptenen vid flottan Johan Sigurd Svinhufvud att gälda visst honom till utgivande ådömt ersättningsbelopp;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställande av en mariningenjörsstipendiat över stat;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för tjänstemännen i första lönegraden hos pensionsstyrelsen S. E. Fägersten, H. F. C:son Gyller och P. Bratt att för åtnjutande av löneförhöjning genom ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring inom styrelsen;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslagen till tjänstemän och betjänte vid länsstyrelserna samt till övergångsstat för landsstaten;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till postsparbanken för dess bestyr med uppbörd och utbetalningar m. m. för riksförsäkringsanstalten;

Ang. vissa byggnadsföretag vid armén.

(Forts.)

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av ytterligare medel under år 1918 för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa forskott på tilläggsskat för år 1918 under sjätte huvudtiteln;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av fyllnadsarvode åt en särskild föredragande i finansdepartementet;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under titel »utgifter för kapitalökning», punkt 3, och i propositionen angående tilläggsskat för år 1918 under samma titel, punkt 5, gjorda framställning angående om- och tillbyggnad av posthusbyggnaden i Ystad;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av fastigheten nr 41 i kvarteret Gruvan i Karlstad;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för telegrafverkets räkning av fastigheten nr 17 och 18 i Bergskvarteret i Söderköping;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande för svenska statens räkning av den Orsa—Härjedalens järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägen Orsa—Sveg;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av bostadslägenheter vid Västerås' ångkraftstation; och

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till täckande av de för Sveriges hantverksorganisation i dess egenskap av förmedlare av utlåningen från fonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri uppbommande förvaltningskostnader för åren 1918—1922 ävensom av andra utav låneförmedlingsverksamheten härflutande direkta utgifter för hantverksorganisationen under nämnda år;

sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

bankoutskottets utlåtande, nr 49, angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 43 § 1 mom. i lagen den 9 december 1910 angående tillsättning av prästerliga tjänster;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 8 § rättegångsbalken;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till

lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen om straffregister den 17 oktober 1900;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m.; oeh

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till hushållningssällskapen för anskaffande och tillhandahållande av förädlade utsäden av vissa sädeslag ävensom av utsädespotatis samt en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden föreslagit

§ 12.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en gödselvärdslånefond ävensom en i ämnet väckt motion. *Ang. inrättande av en gödselvärdslånefond.*

I en till riksdagen den 22 mars 1918 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 197 h. d. Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

dels besluta, att en särskild fond, benämnd gödselvärdslånefonden, skulle inrättas för fränjande av anordnandet av ändamålsenliga gödselstäder, från vilken fond, som skulle förvaltas av statskontoret, statslån skulle kunna, i mån av tillgång och intill ett belopp av högst en miljon kronor årligen, tilldelas hushållningssällskap, som förklarar sig villigt att utlämna gödselvärdslån;

dels såsom kapitalökning till denna fond för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor;

dels godkänna de allmänna villkor och bestämmelser för lån ur denna fond, vilka föreslagits i statsrådsprotokollet;

dels ock medgiva, att, där å gödselvärdslån, som från ifrågavarande fond utlämnats av hushållningssällskap, uppkommit förlust, Kungl. Maj:t skulle äga att, på framställning av hushållningssällskapet och efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheter, av fondens medel anvisa hushållningssällskapet gottgörelse för den lidna förlusten med skäligt belopp, vilket dock icke i något fall finge överstiga hälften av samma förlust.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 153, av herr *Lindman m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen ville dels ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp av

Ang. inrättande av en gödselvärdslånefond.
(Forts.)

två miljoner kronor att på sätt Kungl. Maj:t prövade lämpligt omedelbart och efter hand användas till gödselvärdens befrämjande i riket, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en skyndsamt och allsidig utredning rörande vad som från statens sida kunde och borde göras till befrämjande av en förbättrad gödselvärd i riket med beaktande i synnerhet av de synpunkter, som i motionen framförts.

Utskottet hemställde.

1) att riksdagen måtte

dels besluta — — — lika med Kungl. Maj:ts förslag — — — samma förlust; och

2) att den av herr Lindman m. fl. i ämnet väckta motionen, i vad den icke blivit besvarad genom vad utskottet i sitt utlåtande anfört, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid följande reservationer:

av herrar *Fahlén, Nilsson* i Landeryd och *Öberg*, som ansett, att punkten 2 i utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

2) att riksdagen i anledning av den utav herr Lindman m. fl. i ämnet väckta motionen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t föranstalta om utredning rörande vad som kunde och borde ytterligare göras för befrämjande av en förbättrad gödselvärd i riket samt, där så erfordrades, för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

av herrar *Paulson, Holmquist* och greve *A. H:son Wachtmeister*, som ansett, att utskottet bort hemställa.

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition

dels besluta, att en särskild fond, benämnd gödselvärdslånefonden, skulle inrättas för främjande av anordnandet av ändamålsenliga gödsel täder, från vilken fond, som skulle förvaltas av statskontoret, statslån skulle kunna, i mån av tillgång och intill ett belopp av högst 990,000 kronor årligen, tilldelas hushållningssällskap, som förklarar sig villigt att utlämna gödselvärdslån;

dels för ändamålet å extra stat för år 1919 anvisa ej mindre under utgifter för kapitalökning ett reservationsanslag av 990,000 kronor än även under nionde huvudtiteln ett förslagsanslag högst 10,000 kronor;

dels godkänna de allmänna villkor och bestämmelser för lån ur denna fond, vilka föreslagits i statsrådsprotokollet; och

2) att den av herr Lindman m. fl. i ämnet väckta motionen, i vad den icke blivit besvarad genom vad utskottet i sitt utlåtande anfört, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Under punkt 1) i förevarande utskottsutlåtande har utskottet föreslagit beviljandet

av ett anslag på en miljon kronor såsom kapitalökning till en lånefond för främjande av anordnandet av ändamålsenliga gödselstäder.

Alla äro vi väl ense därom att inrättandet av en sådan fond har stor betydelse för gödselvården, men samtidigt som man från statens sida söker göra vad göras kan för tillgodoseende av intresset för anordnandet av gödselstäder, bör man också tillse, att även andra åtgärder vidtagas som kunna befordra en god gödselvård. Det är intet tvivel underkastat, att torvströfrågan har lika stor betydelse för en god gödselvård som inrättandet av gödselstäder. Om man icke alls använder torvströ eller icke använder torvströ i tillräcklig utsträckning, har man endast vunnit hälften och kanske icke ens det av vad man ville vinna för god gödselvård genom inrättande av gödselstäder.

Nu har utskottet i sammanhang med den kungl. propositionen angående denna fond haft till behandling en av herr Lindman m. fl. i andra kammaren väckt motion, i vilken bl. a. föreslås en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning dels angående premiering av sådan gödselvård, dels ock angående åtgärder, som från det allmännas sida böra vidtagas för att torvströ må komma till ökad användning. I motionen har framhållits följande: »Det gäller att få i gång husbehovstillverkning av torvströ såväl som tillverkning inom mindre och större andelsföreningar och vid ytterligare fabriker. Och då torvströ är en skrymmande vara, som helst bör fraktas så kort väg som möjligt, bör tillverkningen spridas över landet så långt möjligt motsvarande behovet i de olika landsdelarna och orterna.»

Det är ju ett känt förhållande, att torvströ icke förekommer på alla orter inom landet, men det är också känt, att i vissa orter nära nog varenda jordbrukare har torvströ, men att ett stort antal av dem i alla fall icke använder den råvara, som finns på egen mark, för tillvaratagande av den naturliga gödseln. Det synes mig, att då det allmänna är känt, att en synnerligen stor brist i detta avseende är rådande, riksdagen bör med öppen blick för där föreliggande stora riksintresse avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

Utskottet har i sin motivering synnerligen knapphändigt avfärdat ifrågavarande motion. Utskottet har endast påpekat, att en framställning gjorts från Sveriges allmänna lantbrukssällskap angående premiering av gödselvård. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har i sitt yttrande till statsrådsprotokollet angående den föreliggande frågan framhållit, hurusom frågan om premiering icke är tillräckligt utredd och att man därför icke i frågans nuvarande läge kunde göra någon framställning till riksdagen i ämnet. Av detta statsrådets resonemang har majoriteten inom jordbruksutskottet dragit den slutsatsen, att en utredning är igångsatt beträffande premiering av en god gödselvård; man går ända därhän, att man anser, att i sammanhang med denna utredning även skulle vidtagas en utredning beträffande de åtgärder, som skulle nödvändiggöras för en utvecklade användning av torvströ inom landet. Jag har för min del den uppfattningen, att det icke alls finnes några

Ang. inrättan-
de av en god
selvårdslåne-
fond.

(Forts.)

Ang. inrättan-
de av en g^od-
selvårslåne-
fond.
(Forts.)

skäl att tro, att så verkligen kommer att ske. Man har icke inom utskottet kunnat påpeka något skäl för att man skulle kunna tro, att en utredning kommer till stånd, utan att riksdagen avlåter en skrivelse. För min del anser jag denna fråga vara av så stor betydelse, att det verkligen är skäl att icke endast omnämna den i motiveringen utan att också riksdagen fattar positivt beslut i frågan och avlåter en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkt 1) och till herr Fahléns m. fl. reservation under punkt 2).

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Jag har, herr talman, be-
träffande utskottets utlåtande angående anslag m. m. intet annat
yrkande än om bifall till vad som föreslås.

Emellertid har av herr Paulson m. fl. en reservation avgivits, och om denna skall jag be att få yttra ett par ord. Det är nämligen så, att hushållningssällskapen skola handhava den ifrågavarande utlåningsfonden och utlämna lånen. Det föregående betänkandet, jordbrukutskottets utlåtande nr 49, rör ett mycket närliggande ärende. Genom bifall till det utlåtandet hava hushållningssällskapen tillerkänts en ersättning av 30,000 kronor för bestyret med förmedlande av lån, tillsammans uppgående till en summa av 3 miljoner kronor. Jag kan därför som logisk följd därav icke finna annat, än att, när det här gäller en lånefond på en miljon kronor, hushållningssällskapen därav böra tillerkännas anslag för sin verksamhet med låneförmedlingen och framför allt därför, att de skola ställa garanti för lånen. De få åtminstone bli ansvariga för halva förlusten, om på något lån förlust uppstår. Det tyckes mig då icke vara mer än skäligt, att i detta fall 10,000 kronor utanordnas till hushållningssällskapen för deras bestyr med ifrågavarande fond. De få då proportionellt lika mot vad som tillerkänts dem beträffande i föregående utlåtande tillstyrkta fonden. Det är allmänt känt, att hushållningssällskapens inkomster börja sina. Varje hushållningssällskap har på sin ort någon speciell uppgift, som det alltid behöver litet pengar till. Låser man då fast hushållningssällskapens pengar vid statsangelägenheter, gå deras medel åt till statsändamål, så tror jag nästan, att ingenting kommer att återstå för dem, när de skola ordna sina mera egna angelägenheter.

Jag tror också, att staten icke på billigare sätt kan få den verksamhet utövad, som den i här ifrågavarande avseende under kristiden vill hava genomförd, än just genom hushållningssällskapen. Jag tror icke, att man kan peka på några andra organ, genom vilka staten utövat verksamhet nu under kristiden för att lätta densamma, utan att finna att kostnaderna därför, kostnaderna för kommittéer och kommissioner, proportionellt uppgå till mångdubbelt mot vad här skulle bli fallet.

Jag anser mig icke ytterligare behöva motivera förslaget. Jag

tycker, att det är så tydligt, att det talar rent och klart för sig självt. Jag skulle endast vilja påyrka en liten formell ändring i förenämnda reservation. Det står nämligen överst på sid. 25 i föreliggande betänkande: »1) att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition etc.». Jag påyrkar följande lydelse: »1) att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition» o. s. v. såsom i reservationen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation med den av mig föreslagna förändringen.

Herr vice talmannen Hamilton: Herr talman! Jag delar fullständigt herr Nilssons i Landeryd uppfattning, att gödselvärdens ordnande är en synnerligen viktig angelägenhet, och detta mer än någonsin nu under kristiden, då vi skola försöka öka produktionen. Men jag delar däremot icke hans uppfattning, att jordbruksutskottet på något sätt illa behandlat den motion, som framförts av herr Lindman och medmotionärer. Vad begära herr Lindman och medmotionärer i sin motion? Jo, för det första, att riksdagen ville anslå 2 miljoner kronor att användas till gödselvärdens befrämjande i riket. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har efter närmare utredning ansett, att för år 1918 1 miljon kronor skulle vara tillräckligt, och efter den utredningen får man väl säga, att den önskan, som blivit framförd av motionärerna om anslående av tillräckliga medel för att understötja anläggandet av gödselstäder, blivit genom utskottets förslag uppfyllt.

Herr Lindman begär vidare att få till stånd en utredning, huruvida man icke borde i vårt land införa gödselvärdspremiering. Den frågan är redan föremål för regeringens behandling, enär den genom lantbrukssällskapets skrivelse dragits under regeringens prövning. Det är alldeles tydligt och klart, att en sådan utredning kommer att ske.

Vidare begära motionärerna, att det skall utredas, huru man bör understötja användningen av torvströ. Det är tydligt, att när frågan skall bli föremål för behandling i avseende på övriga delar av gödselvärdens, så måste också denna fråga, torvströfrågan, som är av så stor betydelse, komma upp till behandling och utredning. Riksdagen vill ju i allmänhet inte skriva till regeringen i onödan och framför allt inte i spörsmål, som redan äro under regeringens prövning, såsom här är fallet, såvitt jag kan förstå. Det är under sådana förhållanden, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare har en annan önskan blivit framförd av herr Olsson i Kullenbergstorp, nämligen att hushållningssällskapen skulle få någon ersättning för sina besvär, för ordnandet av gödselvärdsspörsmålet. Han föreslog, att för detta ändamål skulle beviljas ett anslag på 10,000 kronor och att fonden skulle minskas med samma belopp. Såsom skäl härför anförde han, att enligt kammarens beslut i närmast föregående ärende rörande tillhandahållande av förädlade ut-

Ang. inväntan-
de av en göd-
selvärdslöne-
fond.
(Forts.)

Ang. invättan-
de av en göd-
selvårdslåne-
fond.
(Forts.)

såden hushållningssällskapen erhålla en dylik ersättning. Men frågorna äro väl icke fullt lika. Den ena gäller ju ett kristidsspörsmål, den andra är ett spørsmål, som oavsett kristiden bör få sin lösning. Gödselvärdfrågan är icke blott en fråga för dagen utan även en framtidsfråga för Sveriges jordbruk. Hushållningssällskapen ha ju redan rätt stora anslag, och man föreställer sig, att de, när det icke är fråga om ett kristidsspörsmål, väl böra kunna visa sitt intresse för en så viktig fråga som denna utan direkt ekonomiskt understöd av staten. Det var den uppfattningen, som utskottet hade, och även beträffande denna del av spörsmålet ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall icke länge uppehålla kammaren med att tala om denna sak, men jag skulle dock vilja säga några ord.

Det är väl alldeles givet, att var och en, som är jordbrukare, måste ha ett livligt intresse för denna sak, och det har jordbruksutskottet här också uttalat, att utskottet har, och därom finns icke något tvivel. Men då är frågan den: kan man nu göra någonting för att främja saken på ett kraftigare sätt än det, som ligger i utskottets föreliggande betänkande? Jag har den meningen, att utskottet skulle kunnat göra det och att kammaren också skulle kunna göra det genom att bifalla den reservation, som här har yrkats bifall till av herr Nilsson i Landeryd. Och när jag säger, att man kan göra ett kraftigare uttalande här, så ber jag att få motivera det med några ord.

Enligt vad man inhämtar av utskottbetänkandet på sidan 22, har departementschefen icke bestritt, att anordnande av gödselpremiering kan medföra gagn. Men han har likväl ansett denna fråga tarva närmare utredning och därför ansett, att nämnda framställning icke nu bör föranleda någon framställning till riksdagen från hans sida. Då säger utskottet: där ser ni, huru det håller på att göras en sådan utredning. Ja, låt vara att det är så -- det är dock icke bevisat, att det göres, men låt oss antaga, att en sådan utredning är igångsatt och pågår. Då frågar jag: varför kan man då icke, om man i riksdagen har den uppfattningen, att det är mycket önskvärt, att en sådan utredning göres, från riksdagens sida stryka under detta med ett par ord och säga: vi vilja, att en sådan utredning skall göras? Då får ju departementschefen klart för sig, att när han gör denna utredning, har han också riksdagen med sig. Riksdagen vill, att den skall göras, anser den önskvärd och det kan väl icke annat än bidra till att påskynda detta utomordentligt viktiga arbete.

Dessutom inbegripes i denna reservation även en annan sak, nämligen den av herr Nilsson i Landeryd nyss omtalade frågan om torvströet. Reservationen är således mera omfattande. Den vill ha en utredning om detta spørsmål i sin helhet. Och det må jag säga, herr talman, att om det finnes någonting i detta ögonblick, som är

för oss av utomordentlig vikt, så är det väl just detta att taga tillvara den naturliga gödseln. Då man icke har tillräckligt konstgödselämnen och då man icke kan få in dem utifrån, så är väl tidpunkten kommen för oss alla att tänka efter och se till, vad som nu kan göras för att tillvarata de oerhört stora värden, som finnas i den naturliga gödseln. Man behöver icke ha sett sig så vida omkring för att ha erfärit, vilka ofantliga försummelser som begås i det avseendet. Jag bedömer förhållandena från en viss del av Norrland där jag känner till dem. Jag har där sett, huru man kan genom anordnande av goda gödselstäder i mycket hög grad taga tillvara gödseln. Jag har å andra sidan sett lantmän, som på det mest försumliga sätt hantera och tillvarata sin gödsel.

Här måste då bli någon bot för detta, och det är icke en dag för tidigt, att riksdagen kraftigt stryker under, att riksdagen önskar, att här skall göras någonting, och talar om det för Kungl. Maj:t. Det är ju icke någon anmärkning mot Kungl. Maj:t, då vi veta, att Kungl. Maj:t håller på med en utredning. Det är bara att säga, att även vi här i riksdagen vilja, att den skall göras. Man skall icke skriva i onödan, säger ordföranden i jordbruksutskottet. Men det får han väl erkänna, att när man skriver om denna sak, är det icke för att begära en onödig utredning utan endast för att stryka under, att den skall ske och ske fortast möjligt. Det är vad jag anser viktigt i detta fall, och därför, herr talman, instämmer jag i vad herr Nilsson i Landeryd anför.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr vice talmannen framhöll, att den fråga vi nu behandla och den om utsädet icke äro ensartade. Ja, det medgiver jag gärna, att dessa två frågor icke äro *alldeles* ensartade. Men jag vill hemställa, huruvida icke den fråga vi nu behandla har kommit upp just till följd av kristiden. Därom torde icke råda något tvivel.

Vidare var nog icke vad herr vice talmannen anförde, angående vad hushållningssällskapen hade att iakttaga för denna sak, fullt tillfyllestgörande, då han endast talade om det arbete de hade att utföra. De ha även att bära halva ansvaret för förlusterna. Och det vore väl något enastående, om staten skall pålägga ansvar för en enskild eller för en korporation, som icke har minsta ersättning för att uträta detta arbete. Enligt min åsikt äro utsikterna att kunna förlora något vid utlåningen här nog så stora som beträffande utsädet, ty det varar betydligt längre tid beträffande återbetalningen till gödsellånefonden, innan denna fråga blir utklarerad fullständigt. Och jag hemställer verkligen till herr vice talmannen, då jag känner hans stora intresse för hushållningssällskapens arbete, huruvida det ändå icke vore skäl i att åtminstone göra så mycket för hushållningssällskapen, att de icke direkt skola förlora pengar, även om de skola sköta arbete för intet. Hade däremot staten medgivit, att den själv tog den förlust, som möjligen kunde uppstå, när hushållningssällskapen lånade ut dessa pengar, naturligtvis på det bästa sätt de kunde, då hade jag förstätt det. Men när det icke är fallet, synes det mig

Ang. inrättande av en gödsellånefond
(Forts.)

Ang. inrättan-
de av en göd-
selvärdslåne-
fond.

(Forts.)

nästan orimligt, att hushållningssällskapen icke blott skola utföra arbetet utan även stå risken att förlora pengar, helst när staten offrar så mycket pengar på organisationer och dyra organisationer under kristiden på alla andra områden. Jag tror knappast det är riktigt, eller att man kan försvara ett sådant tillvägagångssätt.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman! Jag har icke annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. Det är ju så, att på grund av de förhållanden, vari vårt jordbruk kommit, ha anspråken från jordbrukets män på statens bidrag växt ofantligt på de senare åren och särskilt vid denna riksdag. Därom är icke annat än gott att säga. Såväl jordbruksutskottet som riksdagen ha sett välvilligt på de frågor, som kommit fram från lantmannahäll.

Jag har inom jordbruksutskottet yrkat, att staten i alla fall, när det gäller ett produktivt ändamål, icke skulle komma att göra någon vidare förlust genom räntesatsen, vilken här utgår med 4 %. Det är ju så, att staten för närvarande och säkerligen icke heller för lång framtid kan låna upp några pengar till detta pris, utan att man måste gå till högre procentsatser. Emellertid har jag icke stått fast vid detta yrkande, därför att utskottet välvilligt i motiveringen lämnat erkännande åt denna tanke, när utskottet bland annat säger, att utskottet anser sig »emellertid böra uttala önskvärheten därav, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida icke för framtiden i vissa fall vid utlåmning av statslån, avseende främjande av rent produktiva ändamål, räntefoten bör till beloppen bestämmas i närmare överensstämmelse med statens inlåningsränta».

Vad vidare beträffar den reservation, som herr Nilsson i Landeryd har yrkat bifall till, så måste jag säga i likhet med herr vice talmannen, att jag kan icke förstå egentligen vad man skall skriva för, när man fått igenom så mycket som man fått, när man fått anslag till gödselvärderna och då vidare, vad beträffar premiering av gödselvärd, herr statsrådet har framhållit, att den frågan är under utredning, men att den icke förelåg i sådant skick, att den kunde framläggas för riksdagen. Då återstår endast torvströfrågan. Men frågan om torvströets betydelse för gödselvärderna är icke ny. Det har ju pågått ett upplysningsarbete i den frågan här i landet, åtminstone under hela den tid jag har varit jordbrukare, och det är snart 30 år. Så nog har man hört talas om torvströfrågan. Och om det nu finns nå åtskilliga trakter jordbrukare, som försumma denna sak — jag erkänner, att så är förhållandet — så är det icke sagt, att det avhjälpes därigenom, att man går till Kungl. Maj:t med en skrivelse och att i och med att man avlåtitt den skrivelsen, man har frågan klar. Det tror jag icke. För övrigt tror jag, att när frågan om en rationell gödselvärd legat under behandling och fortfarande ligger under behandling, så kommer man icke förbi att även beröra torvströfrågan, vilken ju ingår i gödselvärdfrågan.

Tiderna växla. Det var en tid, då man på vänsterhåll ofta fick uppbära förebräelser, för att man besvarade Kungl. Maj:t med

alltför mycket skrivelser. Nu tycks det ha vänt sig, och man vill skriva i, jag skulle vilja säga, rena småsaker, som icke alls kunna vara värda en skrivelse, i synnerhet som denna fråga nu ligger.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Herr Bengtsson: Herr talman! I denna utredningsfråga äro ju såväl utskottet som reservanterna och huvudmotionären eniga om att utredningen bör komma till stånd, och därom torde ock vi alla lantbrukare vara eniga. Men frågan är ju mera den, huruvida riksdagen bör stryka under, att denna utredning bör komma till stånd. Jag hade varit av samma mening som reservanterna och huvudmotionären, därest icke denna utredning redan vore igångsatt. Men jag tycker det är meningslöst, att riksdagen skall uttala sig ytterligare om, att vi vilja och att det är önskvärt, som herr Lindman uttryckte sig, att utredningen kommer till stånd, då den redan är igångsatt.

Det är emellertid en annan fråga, som gjort att jag här begärt ordet. Herr Lindman yttrade, att det ju är omöjligt att få gödningsmedel utifrån, och det är sant. Det är beklagligt. Men vi ha en annan artificiell gödningsfråga inom landet, som är mycket aktuell och som är ganska anmärkningsvärd i dessa dagar. Det har ju blivit tilldelat kväve för gödning till sockerbetsfälten i första hand och i andra hand till övriga lantbrukare, särskilt till dessa senare med tanke på kalkkvävet. Nu ha lantbrukarna rekvirerat detta kalkkväve, och man har löfte från köpmännen om att få det. Jag kommer emellertid just i dag på morgonen från södra delen av landet, där potatissättningen nu pågår, men detta kalkkväve har ännu icke kommit. Då vi nu hålla på här i riksdagen med våra gemensamma ansträngningar att få igång alla krafter för att få ökad skörd, så är det ledsamt att detta gödningsämne ej kan i rätt tid erhållas. Vilken som bär skulden till det, kan jag icke uttala mig om. Om det är på grund av järnvägarnas försummelse eller på grund av försummelse från dem, som ha ledningen om hand, det känner jag icke till och vågar icke yttra mig därom. Men nog är det bedrövligt, att icke detta kalkkväve skall finnas tillgängligt, då man har jorden färdig och beredd. De sakkunniga säga, att kalkkvävet bör myllas ner i jorden minst fjorton dagar före sådden, och nu är sådden redan påbörjad därnere. Och då jag ringde till ett par affärsmän, svarade de, att det kanske kunde komma i veckan eller nästa vecka. Ja, då är det för sent, och det kalkkväve, som kommer nästa vecka, kan lika gärna ligga där det ligger som i lantbrukarnas förråd, ty att komma med denna gödning efter sådden är detsamma som att kasta jåsten i ugnen, sedan man satt in brödet. Det är beklagligt, att en sådan försummelse kunnat ske i en för hela landet så betydelsefull angelägenhet. När jag reste upp, var jag besluten att bringa saken på tal genom en interpellation, men, då svaret därå skulle ha kommit för sent, har jag i stället begagnat detta tillfälle, då det är

Ing. inrättande av en gödselvärdslånefond.
(Forts.)

Ang. inrättan-
de av en göd-
selvärdslåne-
fond.
(Forts.)

fråga om gödselvärd, för att anmäla förhållandet till den kraft och verkan det kan ha.

Herr talman, jag hemställer om bifall till utskottets förslag i föreliggande fråga, då jag anser, att det är alldeles onödigt, att riksdagen gör ett uttalande om en sak, som redan är under utredning.

Herr Öberg: Herr talman, mina herrar! Utöver de åtgärder, som utskottet föreslagit med anledning av Kungl. Maj:ts proposition och herr Lindmans m. fl:s motion för åvägabringande av en bättre gödselvärd, har jag ansett det vara på sin plats och mycket viktigt, att man jämväl skriver till Kungl. Maj:t för att få uttrönt och ådagalagt, vilka åtgärder därutöver kunna vidtagas, på det att den naturliga gödseln må på allra bästa sätt tillvaratagas, och det är med anledning därav, som jag slutat mig till reservanterna.

Alla de medel, som äro möjliga att använda för att tillvarataga och på allt sätt utnyttja den gödseltillgång, som vi på ena eller andra sättet kunna tänkas ha, böra på intet sätt eftergivnas utan väl tillvaratagas, ty gödseln är, så att säga, jordbrukarens guld, och utan detta jordbrukarens guld kunna vi icke åstadkomma en skörd i den utträckning och i den myckenhet, varpå nu så allmänt ropas. Ett av de medel, som enligt min mening hitintills icke tillräckligt uppmärksammas och tillvaratagits, är våra stora tillgångar av torvströ, och enbart den omständigheten gör det för mig nödvändigt att, såsom i motionen ifrågasatts, skriva till Kungl. Maj:t för att få fram en undersökning om vad som rörande detta torvströ och i övrigt kan vara att göra. Och nog ha vi, mina herrar, skrivit och besvarat Kungl. Maj:t i frågor av mindre betydelse än denna fråga. Såsom lantman har jag fördenskull icke kunnat underlåta att så kraftigt som möjligt underströka nämnda behov.

Det torvströ, som förefinnes på våra stora vidder, särskilt i Norrland, är så rikligt, att det är skam att behöva säga, att det förr ej blivit tillbörligt tillvarataget. Hade så skett förut, och komme det inom snar tid att tillvaratagas, skulle vi med glädje kunnat konstatera, vilken god och klok hushållningsåtgärd vi härigenom vidtagit. Nu skulle jag, om jag vore lika viss som utskottets ärade ordförande, att Kungl. Maj:t vår hön förutan beaktar denna fråga, kunna avstå från att yrka på en särskild s'rivelse, men då jag icke kunnat förvissa mig därem, att den åtgärd, jag vill ha fram, kommer fram utan en särskild påstötning från riksdagen, så måste jag hålla för nödigt, att vi skriva och göra vederbörande inom Kungl. Maj:ts regering uppmärksam på vårt önskemål härutinnan.

Det är med anledning härav, och då jag vill vinna det syfte, som jag härmed har velat framhålla, som jag, herr talman, hemställer om bifall till den av herr Fahlén m. fl. avgivna reservationen.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Alla talare, som uppträtt i denna diskussion, ha visserligen nödvändigheten av, att staten gör något för premiering av gödselvärd och åstadkommande av ett mera rationellt användande av torvströ, men man framhåller

som skäl mot reservanternas yrkande, att en utredning är igångsatt och pågår. Jordbruksutskottet har icke kunnat påvisa någon annan utredning än den, som skulle pågå med anledning av Sveriges allmänna lantbrukssällskaps skrivelse till Kungl. Maj:t angående gödselvärdspremieringen, och vice talmannen påpekade, då han nämnde detta, att torvströfrågan skulle komma under behandling i sammanhang med utredningen om gödselvärderna. Jag vet icke, att någon annan utredning pågår än den om gödselvärdspremiering, således icke om gödselvärd i allmänhet, och är det så, att utredning pågår endast om gödselvärdspremiering, så förefaller det mig helt naturligt, att inga andra frågor då kunna upptagas till behandling, än frågan därom, vilka villkor som böra föreskrivas för, att en viss lantman skall få sin gödselvärd premierad. Således kan bland dessa regler för premiering bestämmas, att han skall ha cementerad gödselstod med tak, och att han skall använda torvströ, men det kan ej bli tal om, att staten skall vidtaga de och de åtgärderna för att *förmå* honom att använda torvströ. Det kan endast bestämmas, att han kan bli premierad, om han gör det. Motionen innebär, att statsåtgärder skola vidtagas för att enskilda konsumenter själva må producera torvströ för husbehovet i så stor utsträckning som möjligt, och att framdeles understöd så all lämnas för produktion av torvströ. Det är en annan fråga, och då så är, vill jag fastslå såsom ett resultat av denna diskussion, att någon utredning icke pågår om denna fråga.

Om detta resonemang är riktigt, förefaller det mig, att man bör fatta beslut om en skrivelse i ämnet.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr *Jonsson* i Hökhult instämde häruti.

Herr *Lindman*: Herr talman! Jag ber att få säga ett ord, innan kammaren avgör denna sak.

Jag får uppriktigt säga, att, när jag nu hört denna debatt, förstår jag icke riktigt utskottsmajoritetens motstånd mot reservationen. Jag kan icke fatta, varför sådant motstånd skall förekomma. Herrarna säga å ena sidan, att Kungl. Maj:t håller på med en utredning, och att det är klart, att, om Kungl. Maj:t gör det, kan han också samtidigt utreda torvströfrågan. Herrarna vilja alltså, att en utredning skall göras och även omfatta torvströfrågan. Det är just detta, som i motionen påyrkas. Men herrarna vilja icke skriva till Kungl. Maj:t. Herr *Johansson* i Uppmälby sade att vi icke skola besvara Kungl. Maj:t genom att skriva i onödan, men, herr talman, besväret för Kungl. Maj:t ligger icke i att taga emot riksdagens skrivelse, utan, om något utgör ett besvär för Kungl. Maj:t, så är det själva utredningen. Mottagandet av skrivelsen är i och för sig ej besvärligt.

Efter denna debatt synes det mig vara nödvändigt, att riksdagen gör så, som det i reservationen påverkats, om andra kammaren nämligen vill, att denna utredning skall göras så omfattande. Eljest kan Kungl. Maj:t lätt få den uppfattningen, som ligger i vad

Ang. inrättande av en gödselvärdslånefond.
(Porta.)

Ang. invrättan-
de av en göd-
selsårslåne-
fond.
(Forts.)

herr Bengtsson sade, att det kan ifrågasättas, huruvida riksdagen bör understryka, att denna utredning bör komma till stånd. Ja, mina herrar, det är just precis vad jag vill, att riksdagen skall göra, och jag vill icke, att Kungl. Maj:t skall få någon annan uppfattning om vad riksdagen vill. Om herr Bengtsson icke anser saken så viktig, att han ej vill att riksdagen skall understryka behovet, så bör åtminstone Kungl. Maj:t icke få den uppfattningen. Varför kunna då icke herrarna vara med om en skrivelse därom, att vi anse frågan viktig och därför ansett oss böra skriva till Kungl. Maj:t?

Herr Olsson i Kollungeröd: Herr talman, mina herrar! Den diskussion, som här har förekommit, anser jag knappast ha rört sig om vad som här enligt min mening är huvudfrågan. Huvudfrågan är egentligen, huruvida dessa lån skola komma till användning och till den nytta, som man med desamma åsyftar, nämligen den naturliga gödsels bättre tillvaratagande, än vad nu är förhållandet. Det är alldeles säkert, att det icke är något, varemot det mera syndas i vårt jordbruk, än just tillvaratagandet av detta lantmannens guld, som i rätt stor utsträckning går förlorat. När vi vilja göra allt för att höja produktionen i så stor utsträckning, som för vårt land är möjligt, så är den första och största frågan just att skaffa gödning till jorden. Om vi odla, om vi arbeta nog så bra för övrigt, hjälper det ej, om vi ej ha gödning. Men genom att vi taga till vara den gödning, vi själva ha och kunna tillvarataga vid våra gårdar, kan ofantligt mycket utträttas. Här är frågan, om man skall se på statens fördel och med andra ord göra förlusten så lindrig som möjligt för staten eller anse det vara huvudsaken, att dessa lån skola komma till användning för sitt ändamål. Jag anser, att det senare bör vara huvudfrågan, och då böra dessa lån lämnas räntefria. Man skall förstå, att med de priser, som för närvarande råda på cement och arbetskraft, är det icke många jordbrukare, som komma att söka dessa lån, trots att de kunna få dem till 4 procent. En lantman kan skaffa penningar till 5 procent, och då är det endast 1 procents vinst. Tror då någon, att, när det kostar fyra eller fem gånger så mycket att göra en gödselstad i ordning nu, som det kommer att kosta, när krisen är över, dessa lån bli begärliga, när man skall betala denna ränta? Skall man vinna något med lånen, skola de lämnas räntefria, åtminstone under åren 1918, 1919 och 1920.

Jag har samma mening som reservanterna i fråga om att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning av ordnandet av torvströfrågan, för att jordbrukarna lättare skola komma i åtnjutande av denna nödvändiga vara, än vad nu är förhållandet. Om lantbrukssällskapet gått in med begäran om en sådan utredning, torde det ej vara detsamma, som om riksdagen begär en utredning, och jag anser det icke finnas något hinder för riksdagen att göra det, trots att en utredning är från lantbrukssällskapet förut begärd.

Men, på samma gång jag går med reservanterna anser jag huvudsaken vara, att lånen lämnas räntefria, och anser samtidigt, att

något anslag bör lämnas till hushållningssällskapen för den förlust, de eventuellt kunna göra vid utlämnandet av lån, och för de besvär, som därigenom förorsakas dem. Nu kan detta i alla fall ej ske nå annat sätt, än att detta utlåtande återremitteras till jordbruksutskottet, och jag kan ej tänka mig, att jordbruksutskottet skulle ha något emot att få detta förslag återremitterat för att kunna komma med förslag om räntefrihet på dessa gödselvärdslån.

Ang. inrättande av en gödselvärdslånefond.
(Forts.)

Jag tager mig därför friheten, herr talman, att yrka återremiss till jordbruksutskottet på det föreliggande förslaget.

Herr vice talmannen *H a m i l t o n*: Det tycks vara en honnörs-sak för herr Lindman och medmotionärer att få bifall till sin motion. Det är alldeles tydligt med den uppfattning, som redan ådalgats i detta utlåtande från jordbruksutskottet, att hade icke den kungl. propositionen framkommit, så hade herr Lindman fått bifall till sin motion — kanhända med en reservation. Då herr Lindman yrkar, att bestämda krav måste ställas på jordbrukarne med avseende på gödselvärderna, så vet jag icke, om detta innebär, att man skulle med maktmedel tvinga dem därtill, men i det fallet skulle naturligtvis icke herr Lindman ha fått medhåll inom utskottet.

Utskottet anser emellertid, att sedan den kungl. propositionen framkommit och sedan den blivit tillstyrkt inom utskottet, det är fullkomligt onödigt att skriva till Kungl. Maj:t. Vad yttrar jordbruksministern? Jo, han säger, att frågan rörande gödselpremiering är ännu icke utredd, och därför kan ännu icke anslag begäras för densamma. Han framhåller ju tydligt, att man håller på med denna utredning, och det är ju alldeles klart, att utredningen skall röra sig på gödselvärderna i allmänhet. Då kan man naturligtvis icke undgå att taga med en sådan viktig detalj som frågan om torvströets användning. För min del anser jag, att med det uttalande, som har gjorts av utskottet, och på grund av vad jordbruksministern sagt i saken är det så tydligt, så att det är fullkomligt onödigt av riksdagen att skriva till Kungl. Maj:t. Hittills har riksdagen hållit på att icke skriva i onödan, och jag tror, att icke minst herr Lindman eller åtminstone hans meningsfränder anslutit sig till den principen.

Den siste ärade talaren har yrkat återremiss, därför att han önskar förmånligare villkor för jordbrukarne, nämligen att lånen skulle utlämnas räntefria. Ja, vi ha nyss hört en annan åsikt uttalas här, nämligen att räntan är mycket för låg. Det var från en aktad talare på den socialdemokratiska sidan, som det uttalandet gjordes. Jag tror icke, att vi jordbrukare skola gå till några överdrifter, utan vi skola begära vad som är skäligt, men icke därutöver. En ordentlig gödselvärd skall väl för övrigt tillföra oss inkomster, och vi böra icke begära alltför mycket av allmänna medel. Begära vi överdrifter därvidlag, så förlora vi förtroende till oss i våra berättigade anspråk på understöd. Vi böra icke begära understöd annat, än då det är nödvändigt.

Herr Olsson i Kullenbergstorp framhöll, att man kan icke be-

Ang. inrättan-
de av en göd-
selvårdslåne-
fond.

(Forts.)

göra, att hushållningssällskapen utan ersättning skola taga frågan om hand. Man kan icke ifrågasätta det av en enskild korporation, sade han. Ja, det är fråga om hushållningssällskapen äro enskilda korporationer. Det är en korporation, som har stadsunderstöd och lever på detta statsunderstöd, och dess uppgift är ju att understödja jordbruket och taga hand om dess utveckling. Jag föreställer mig, att den uppgift, som här beröres i utskottetsbetänkandet, är just en sådan uppgift och att man kan ha anspråk på, att hushållningssällskapen därvidlag skola göra sin skyldighet.

Jag vidbliver mitt yrkande.

Herr Åkerlund: Herr talman! Vi anslogo häromdagen 20 m ljoner kronor för uppodling av mark här i landet, medan en hel del större arealer av den redan odlade jorden läggas nära nog för föfot, och ännu större massor av gödselstäder äro ytterst vanvårdade. Därför är kanske denna fråga för närvarande en av de viktiga, när det gäller folknäringen i landet och att få det så ställt, att säd och födoämnen växa på landets åkrar.

Jag får säga, att jag förstår icke, varför detta motstånd mot en skrivelse till Kungl. Maj:t i förevarande avseende uppstått. Det är ju i alla fall ostridigt, att det erfordras många andra åtgärder, för att denna viktiga fråga skall finna en fullständig lösning, och att riksdagen gör Kungl. Maj:t uppmärksam på den saken och anhåller, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder, är väl icke för mycket begärt. Men den utredningen, säser man, har Kungl. Maj:t redan satt igång. Ja, Kungl. Maj:t skulle företaga en utredning för två år sedan om egendomsöbber och vanhävd av jord, men det har icke blivit någonting av förrän i år. Jag tror, att det behövs en påståtning, om det skall bli någonting gjort i en så viktig fråga som denna, och jag hoppas, att en sådan fråga icke skall neddragas till en partifråga, ty det bör den icke alls vara.

Beträffande önskemålet att få lånen räntefria vill jag säga, att det naturligtvis vore en mycket god sak, om så kunde bli fallet. Men man får väl lov att vara rättvis även på jordbrukets område. Vi ha all anledning tro, att lantmannaprodukterna även för framtiden skola stå högt i pris, och jordbrukarne ha — det får jag ärligt tillstå — icke så värst ont om pengar i dessa tider, så att nog kunna de betala räntor här. Och om vi tänka oss, vad man kan åstadkomma för skördar genom att tillvarataga den naturliga gödseln, så får man nog icke draga sig för att betala räntor å dessa lån.

Emellertid kan jag icke underlåta att yrka bifall till såväl första punkten som till den vid andra punkten fogade reservationen.

Herr Olsson i Ramsta: Herr talman! Är det så, att frågan ligger, som herr Nilsson i Landeryd nyss framhållit, d. v. s. att den utredning, som nu pågår, endast avser premiering av god gödselvård, och det skrivelseförslag, som reservanterna framfört, avser gödselvårdsfrågan i hela dess vidd, då kan jag icke inse, varför vi

lantmän här i riksdagen skulle sätta oss emot ett sådant skrivelse-förslag. För min del kommer jag därför att rösta för bifall till skrivelseförslaget.

Ang. inrättande av en gödselvärdalänsfond.
(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Blott ett par ord! Herr vice talmannen måtte ha missförstått mig, efter vad jag kunde höra av hans yttrande. Det var nämligen så, att jag sade, att även om det varit en enskild eller en korporation, kunde man icke ha begärt någonting dylkt. Det är långt ifrån att jag anser hushållningssällskapen vara enskilda korporationer. Jag delar fullkomligt herr vice talmannens uppfattning, att de icke äro det. Men det förändrar icke saken, ty de äro lika mycket allmänna korporationer, när det gäller utlåtandet nr 50, som när det gäller utlåtandet nr 49.

Jag vill också konstatera, att herr vice talmannen förbigick det ena skälet, som jag framhöll, nämligen att hushållningssällskapen skulle ansvara för hälften av den eventuella förlust, som kunde uppstå på dessa lån. Hade det endast gällt själva arbetet att fördela lånen, då skulle jag icke ha ställt mig på reservanternas sida, men när man skall gå i borgen för nåonting och såsom här i detta fall erlagga pengar, om förlust uppstår, då kan jag icke förstå det rimliga skälet, varför icke till denna fond liksom till nästan alla andra — ja, jag tror, att jag kan säga alla andra — kan lämnas ett litet bidrag för att täcka risken, som de, som skola fördela lånen, ikläda sig. Så är förhållandet på andra områden, och jag har icke hört något vägande skäl, varför det här skulle vara på annat sätt. Det är anledningen, varför jag gjort mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Nilsson i Landeryd under överläggningen gjorda yrkandet, 3:o) bifall till herr Olssons i Kullenbergstorp yrkande samt 4:o) bifall till yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet för ny behandling; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid, i anledning varav herr talmannen ånyo upptog de återstående propositionerna av vilka därvid den under 2:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Nilsson i Landeryd under överläggningen framställda yrkandet.

Ang. inrättan-
de av en göd-
selvärdslåne-
fond.

(Forts.)

Omröstningen utföll med 95 ja mot 66 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Vidare föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av första kammarens beslut i fråga om skrivelse till Konungen om vidtagande av åtgärder för den värnpliktiga ungdomens utbildning i yrkestekniska ämnen; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 14.

Ang. tillvara-
tagande av
stubbed.

Härefter förekom till behandling andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anläggning av tjarugnar för tillvaratagande av stubbed å statens skogar.

I anslutning till vad herr *Vennerström* föreslagit uti en inom andra kammaren väckt och till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 302, hemställde utskottet, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast låta undersöka, huruvida möjligheter förefunnas att genom anläggning av s. k. tjarugnar på tre tillvarataga stubbveden å statsskogarna, samt att Kungl. Maj:t därefter ville vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Thore*, *Hedlund* i Östersund, *Carlström*, *Nilsson* i Vibberbo och *Lidström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å motionen.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Thore*: Herr talman, mina herrar! Reservanterna till utskottsbetänkanudet, som utgöra jämnt halva antalet ledamöter i utskottet, ha icke ansett det vara lämpligt att i sin reservation komma fram med några allmänt principiella skäl för eller emot statsdrift. Den saken blev ju så grundligt debatterad här för cirka 14 dagar sedan, att det torde vara onödigt att taga upp samma sak på nytt. Jag är övertygad om att det utslag, som här i kammaren då gavs på frågan om statsdrift och privat drift, kommer att stå sig ännu någon liten tid åtminstone.

Det är på grund av lämplighetsskäl, som utskottsreservanterna funnit anledning att icke gå med på den utredning, som här ifrågasattes, nämligen angående spörsmålet, huruvida staten skulle slå sig på tjarbränning. Det förnämsta skälet reservanterna ha emot en sådan statens verksamhet är, att domänstyrelsens uppgift genom detta ganska väsentligt skulle åsidosättas. Domänstyrelsens främsta uppgift är ju den skogsvårdande, men vore det nu meningen, att den

skulle taga hand om en industriell verksamhet, som säkert är ganska främmande för detta verk. Man framhåller ju allmänt, att statens skogar skötas dåligt. För min del är jag icke fackman på det området och känner icke till saken närmare, men om skötseln av statskogarna är dålig, vilket man hör från olika håll, så beror det kanske icke minst därpå, att domänstyrelsen icke har tillräckligt med tjänsteinnehavare för fyllandet av sin skogsvårdande uppgift. Skulle nu domänstyrelsen slå sig på en ny uppgift, tjärbränning, så blir det naturligtvis ännu mer ont om folk för dess egentliga sysselsättning.

Domänstyrelsen säger just i fråga om den saken i sitt utlåtande, »att skogsstatens personal av både högre och lägre grad är alltför fåtalig för att kunna befatta sig med industriell verksamhet på sidan om sin egentliga tjänst, och gäller detta alldeles särskilt i fråga om år 1917, då densamma i så betydande utsträckning tagits i anspråk av 1917 års bränslekommission. Under sådana förhållanden har det varit fullkomligt otänkbart att igångsätta tillverkning av tjära i någon avsevärd omfattning.

Emellertid förelåg för ett sådant företag ytterligare ett hinder, vilket säkert skulle hava visat sig medföra de allra största svårigheter att övervinna, nämligen att erhålla erforderlig arbetskraft, vilken oavsett alla maskinella anordningar ändock alltid behövs i stor utsträckning till brytning och framforsling av stubbarna. Den oerhörda konkurrens om arbetskraft, som under det senast gångna året på alla områden och ej minst ifråga om skogsarbete gjort sig gällande, hade säkerligen ej medgivit anskaffande av tillräckligt antal arbetare». Ja, det skulle ju gälla för 1917, men helt säkert är vad här nyss anförts även tillämpligt för den närmaste tiden framåt.

Vidare ha reservanterna framhållit ett annat skäl, nämligen att det skulle vara särdeles vanskligt för staten att slå sig på en sådan industriell verksamhet som tjärbränning, vars ekonomiska utnyttjande för statsverket ju är beroende på den tillfälliga högkonjunkturen på området. Ty att statsverket sålunda skulle kasta sig in på ett nytt och för detsamma oprövat industriellt område, blott för möjligheten att göra en tillfällig vinst, synes mig vara ett något oförsiktigt experiment.

I den saken säger domänstyrelsen: »Beträffande då de områden av statsskogarna, från vilka brytning av stubbved för tillverkning i ugn av tjära skulle kunna äga rum, så begränsas desamma med hänsyn till vad här förut anförts till sådana invid kommunikationsled belägna tidigare avverkade tallmarker, där törvedsstubbar utan men för skogsvården, enkannerligen återväxten, skulle kunna brytas till den mängd, att vid järnväg eller annan kommunikationsled uppförda mindre tjärugnar därav skulle för ett antal år kunna förses med erforderlig ved för destillation och bränsle.

De nu rådande oerhörd uppdrivna priserna på trätjära, omkring 110 kronor per tunna, torde, om efter några år mera normala förhållanden inträtt, hastigt komma att avsevärt sjunka. Med hänsyn

Ang. tillvara-
tagande av
stubbved.
(Forts.)

härtill torde man ej böra räkna med att en dylik anläggning skall kunna drivas någon längre tid.» Domänstyrelsen anser således, att vinsten staten skulle kunna göra blir ganska problematisk, åtminstone om man tänker på huru det kommer att gestalta sig i fortsättningen.

Det förnämsta skälet utskottet kommit med — åtminstone har det satts främst — skulle vara det, att staten är stor konsument av tjära. Det må så vara, men nog vet man, att tjära icke kan anses vara någon av de särskilt stora konsumtionsartiklarna för statsverket. Vi få väl i alla fall räkna den som en jämförelsevis liten konsumtionsartikel. Skulle staten i varje särskilt fall, när varor, som staten behöver, stiga i pris, föranstalta om egen fabrikation av ifrågavarande varor, t. ex. om staten skulle, då priserna på de klädespersedlar staten behöver till militärväsendet ökas, upprätta egna klädesfabriker, eller om staten skulle, då t. ex. järnartiklar stiga, anlägga egna mekaniska verkstäder, så är tydligt, att det hela skulle utmynna i en statlig verksamhet hart när utan gräns.

Det synes mig, att innan staten försöker sig på en sådan sak som tjärfabrikation, så bör det tillses, om icke andra medel finnas, varigenom priset på varan i fråga kan nedbringas. Så valhänta äro väl icke statens myndigheter, att de icke liksom i fråga om många andra varor kunna få överenskommelser med försäljare av tjära, så att staten får denna vara till billigare pris, särskilt när ju staten själv lämnar råmaterialet till tjärbränningen.

Nu är det en synpunkt, som är framförd i motionen, vilken möjligen skulle kunna tala för att staten slår sig på tjärfabrikation, och det är en nationalekonomisk synpunkt. Man skulle kunna resonera som så, att även om staten gör en viss förlust på tjärbränningen, skulle det i alla fall kunna bli till nationalekonomiskt gagn för landet, nämligen om förhållandet vore det, att den ifrågavarande verksamheten eljest låge nere. Motionären är inne på den tanken. Han säger nämligen, att »denna ekonomiskt framsynta företagsamhet har ägt rum bara på i privat ägo befintliga skogsmarker». Han menar då tjärbränning. Men så fortsätter han: »Landets största skogsägare, nämligen kronan själv, har däremot icke visat prov på samma ekonomiska blick. Den stubbved, som i stora mängder befinner sig på kronans domäner, har i bästa fall för en ringa penning blivit försäld till enskilda. I sämsta fall, och det har säkerligen varit regel, har stubbveden icke kommit till någon som helst användning.»

Detta påstående är, efter vad utskottet tagit reda på, felaktigt. Det är visst icke så, att stubbveden ligger oanvänd i statens skogar, utan här försiggår en betydande verksamhet, som utövas av enskilda.

Slutligen vill jag framhålla, att så sent som 1912 väcktes en motion här i denna kammare, undertecknad av flera norrlandsrepresentanter av alla partier, däri man begärde, att staten i de två nordligaste länen skulle lämna ut stubbveden i statens skogar gratis till mindre bemedlade för att dessa härigenom skulle kunna skaffa sig

litet extra förtjänst genom tjärbränning. Nu blev detta förslag icke fullt genomfört, utan det bestämdes en liten avgift för stubbarna, 15 öre per kubikmeter. Det vore nu egendomligt, om man nu efter 5 å 6 år skulle vara färdig att genom ett förslag, som syftar åt statsmonopol, väsentligen skulle inskränka den förmån som genom det nämnda riksdagsbeslutet medgivits den ifrågavarande befolkningen.

På dessa grunder skall jag, herr talman, be att få yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Ang. tillvaratagande av stubbved.
(Forts.)

Herr Hagman i Stockholm: Herr talman! En av de produkter i vårt land, som stigit betydligt i pris under kristiden är trä-tjäran. Den betingade enligt de uppgifter, som inkommit till utskottet, före nuvarande kristid ett pris av 14 å 16 kronor per tunna, och för närvarande utgör priset icke mindre än 110 kronor per tunna. I en av herr Vennerström väckt motion har därför påyrkats, att det skulle företagas en utredning i syfte att söka utröna, huruvida icke staten själv skulle kunna bränna dylik tjära åtminstone för eget behov. Det är nämligen styrkt, att staten är en mycket stor konsument av denna artikel. Nu förhåller det sig visserligen så, att på grund av ett kungligt brev av den 15 november 1912 de mindre bemedlade inom de två nordligaste länen tillerkänts rätt att inköpa tjärstubbar till ett pris av 15 öre per kubikmeter fast mått, men utskottsmajoriteten har ingalunda avsett, att man genom en dylik utredning och en eventuellt igångsatt tjärbränning för statens egen räkning skulle äventyra den förmån, som dessa mindre bemedlade i de två nordligaste länen hava. Det är således icke meningen, som utskottets ärade ordförande här framhöll, att man tänker beröva de mindre bemedlade denna förmån. Ty det torde väl vara så, att statsskogarna i Norrland äro så pass vidsträckt och stubbarnas förekomst så pass talrik, att en dylik tjärbränning från statens sida mycket väl kan försiggå utan att på minsta sätt beröra de mindre bemedlades intresse däruppe.

Vidare hava reservanterna anför, att man här kommer in på ett nytt område, där statsdrift skulle göra sig gällande. Det förefaller åtminstone undertecknad, som om man här hade att söka de starkaste motiven för reservanternas ställning. Det är en liten återklang av de synpunkter, som framfördes för några dagar sedan, när vi här i kammaren behandlade frågan om socialisering av kolgruvorna, ehuru det väl rättvisligen måste erkännas, att dessa frågor icke kunna ställas i paritet med varandra. Jag vill särskilt erinra om, hurusom domänstyrelsen för sitt vidkommande icke ansett några principiella skäl tala mot en dylik tjärbränning från statens sida i Norrland utan endast anför, att för närvarande är dess personal icke tillräcklig för lösande av en sådan uppgift. Men det förefaller mig tydligt och klart, att denna personal kan på berörda område förstärkas, därest utredningen ger vid handen, att det är för staten någon fördel att vinna genom en dylik verksamhets igångsättande. Vi hava här inom utskottet endast avsett att få en

Ang. tillvaratagande av stubbved.

(Forts.)

utredning till stånd, och skulle det visa sig, att denna utredning ger vid handen, att några fördelar icke stå att vinna för staten genom en dylik verksamhet, så kommer den väl icke att föranleda någon åtgärd, men när staten själv är en så stor konsument av denna artikel, så borde man söka utröna, huruvida någon fördel vore att vinna.

Från reservanternas sida har man även nyss framhållit, att staten borde äga möjlighet att för sitt vidkommande få denna tjära för billigare pris, och man har i detta avseende pekats på en överenskommeelse med producenterna på berörda område. Däremot tillåter jag mig anföra, att stora svårigheter torde föreligga för en dylik överenskommelse, då produktionen av denna artikel är synnerligen decentraliserad, och det torde erbjuda mycket stora svårigheter att få till stånd en sådan prisreglering, som utskottets ärade ordförande ansett kunna komma till stånd.

Då vi från utskottets sida sålunda endast ansett, att en utredning bör igångsättas för att utröna, huruvida någon fördel är att vinna på detta område, så skall jag, herr talman, tillåta mig hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

Herr Carlström: Herr talman! Orsaken till att jag har gått med reservanternas i denna fråga är egentligen icke av principiell art. Utskottets ordförande talade nyss om att det var denna fråga — nämligen principfrågan — det rörde sig om i en debatt här för 14 dagar sedan. Men jag skall för min del be att få säga, att det är icke vad som framkom i denna debatt, som gjort, att jag intagit den ställning till frågan som jag gjort, ty denna min ställning var, som utskottets ledamöter väl veta, klar dessförinnan. Att jag gått med reservanternas här, beror på att jag ansett, att det skulle för staten icke bli någon affär att ge sig in på denna verksamhet med tjärbränning.

Motionären har framhållit, att anläggningskostnaderna för dessa tjarugnar skulle bli synnerligen billiga, blott uppgå till något tiotusentals kronor för varje ugn. Jag får säga, att detta uttryck »något tiotusentals kronor» är ett tämligen relativt begrepp. Det kommer nog att visa sig, att även anläggning av dessa mindre tjarugnar skall draga avsevärda kostnader, och domänstyrelsen har ju anfört, liksom motionären i sin framställning vidgått, att statens skogar i regel icke ligga så nära de bästa trafiklederna, vadan transportkostnaderna skulle ställa sig avsevärt högre för stubbarnas framforsling. Nu menar motionären, att det icke skulle ha någon egentlig betydelse, när det gäller mindre anläggningar. Men även beträffande sådana mindre anläggningar måste det draga avsevärda kostnader att framforsla tegel och övrig material, som behövs för att få dessa ugnar i ordentligt skick. Således antar jag, att anläggningskostnaderna komma att bli rätt avsevärda. Jag tror, som sagt, att staten icke skulle komma att förtjäna på dessa anläggningar, utan tvärtom.

Nu har domänstyrelsen framhållit — som utskottets ordförande också påpekat — vissa skäl varför densamma ej tagit itu med tjärbränning å statsskogarne. Det första skälet var det, som jag redan anfört, att statens skogar i regel icke ligga så nära kommunikationslederna, att det kan anses vara lämpligt ur denna synpunkt. För det andra har det anförts, att de pris som nu rada på tjära icke äro normala. Man kan säga, att det är en kristidsföreteelse, att tjära nu kostar så mycket som den gör. Jag skulle vilja fråga motionären, om han skulle hava framkommit med denna motion, om normala förhållanden varit rådande för närvarande. För övrigt säger också domänstyrelsen i sitt utlåtande: »Den kvantitet törved, som det följaktligen kunde bli va tal om att tillvarata, torde därför, fastän den ej ens kan närmelsevis angivas, ej böra överskattas liksom också den vinst statskassan härigenom skulle kunna tillföras.» Då det, som vi veta, är så, att staten redan har tillåtit, att stubbar få tillvaratagas av de mindre bemedlade i de norrländska länen, så är det antagligt, att de stubbar, som ligga närmast till, redan blivit avverkade, och det skulle således för staten bli att komma längre in i terrängen, och därför bleve det enligt min uppfattning mindre lönande.

Så har utskottets ordförande anfört, att skogsstatens personal kunde behöva utökas, om denna tjärbränning skulle företagas. Det är också en sak, som för mig har stor betydelse, ty det är ju klart, att med de tjänstemän som skulle behöva anställas skulle det givetvis bli större kostnader, och detta gör, att det skulle bli, som jag förut framhållit, mindre ekonomiskt bärande för staten. För övrigt har det påpekats, att det har en viss betydelse, att arbetskraft i tillräcklig mängd icke står att uppbringa. Det är också icke bara den mänskliga arbetskraften det här gäller. Då det blir fråga om att bryta stubbarna, så kan det visserligen ske med blott mänsklig arbetskraft, men för att framskaffa dem måste man också hava dragare, och vi veta, att det för närvarande är mycket dyrt att hålla hästar och vagnar m. m. och torde sålunda framskaffningskostnaderna bli synnerligen dyrbara.

Nu har vidare utskottet i sin motivering framhållit, att anläggning av tjärugnar genom statens försorg skulle verka prisreglerande, vad tjäran beträffar. Jag tror, att det i detta fall skulle gå, som det har gått i andra fall, där staten gripit in. I min hemort hava några skogsägare påstått, att om bränslekommissionen icke kommit till med sin avverkning, hade de säkerligen icke fått så mycket betalt för veden som under nuvarande förhållanden. Jag tror också, att det i detta fall skulle gå så, att tjäran icke skulle komma att prisregleras nedåt utan uppåt, i händelse staten själv skulle bedriva tillverkningen.

Nu har vice ordföranden i utskottet framhållit, att det endast är fråga om ett skrivelseförslag angående utredning, huruvida tjärbränning skulle vara lönande. Det har framhållits i debatten om en förut behandlad fråga här i dag, att man icke behöver vara så rädd, när det endast är fråga om en skrivelse. Men då saken ställer sig för mig så, att jag anser, att det icke blir någon god affär för staten.

Ang. tillvaratagande av stubbved.
(Forts.)

Ang. tillvaratagande av stubbved.
(Forts.)

utan tvärtom, så vet jag icke, varför man skall besvära med en skri- velse.

Jag tillåter mig på dessa grunder, herr talman, hemställa om bi- fall till reservationen.

Herr vice talmannen, som under herr Carlströms anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter or- det till

Herr Ericson i Funäsdalen, som yttrade: Utskottets ord- förande yttrade i början av sitt anförande, att han icke skulle giva sig in på att tala om statsdrift eller enskild drift, men i fortsätt- ningen kan man säga, att han egentligen icke höll vad han från början lovade, utan hans anförande var i stort sett ingenting annat än en kritik av statsdriften och ett uppvisande av dess nackdelar. Jag skall icke försöka visa statsdriftens och den enskilda driftens inbördes företräden, utan jag vill se saken rent av från litet bond- förständig synpunkt och resonera såsom vi bruka göra i vanliga fall och frågar mig då: är det till förmån för staten själv att gå in på detta förslag, eller kan man förutse, att så icke blir förhållandet? På det sättet tycker jag, att man bör kunna komma överens om att se saken.

En talare har sagt, att det icke skulle bli någon lysande affär för staten att slå sig på stubbrytning. Det är just vad motionären och utskottsmajoriteten vilja hava uttrönt. Kan det icke bliva någon verklig affär för staten att slå sig på detta företag, vilja vi icke vara med om detsamma, men det är ju vad utredningen skulle komma att visa, och därefter få vi taga ståndpunkt vid ett senare tillfälle.

Jag vill också erinra om åtskilligt, som domänstyrelsen i det bifogade yttrandet här har pekat på. Det säges där, att det är do- mänstyrelsens förnämsta uppgift att vårda skogen, och att stubb- brytning och tjärbränning komma mera i andra rummet. Jag und- rar, hur man vill sätta detta i samband med ett annat uttalande, som också finnes i domänstyrelsens utlåtande, nämligen att stub- barna utgöra icke mindre än 28 procent av skogens kubikmassa. Jag skulle vilja tillägga, att det är troligt, att det finnes åtskilligt med stubbar kvar efter skog, som redan har försvunnit, och att alltså pro- centsiffran 28 kan något ökas. Jag vill då fråga: är det verkligen så betydelsefult att lämna mer än en fjärdedel av skogens kubik- massa kvar till ingen nytta i skogen? Det tycker jag icke kan försva- ras såsom rationell skogshushållning.

Då söker man krypa undan fakta genom att påvisa, att de en- skilda kunna tillvarataga stubbarna och att den fattiga befolkningen har genom en föregående riksdags beslut tillerkänts rätt att bryta stubbar mot en mycket låg avgift. Det må vara sant, att det till- varatages en del av värdet på detta sätt, men vi skola komma ihåg, att det blir ändå endast tjära och kol, som på detta sätt kunna komma att tillvaratagas, under det att de väsentligt mycket värdefullare bi- produkterna gå upp i rök. Vi hava här för en stund sedan talat

Ang. tillvaratagande av stubbved.
(Forts.)

om gödselvärderna och de värden, som rinna bort på detta håll. Jag undrar, om vi icke kunna sätta detta intresse vid sidan av det nu ifrågavarande. Det är icke blott gödsel, som rinner bort genom våra bäckar och åar och försvinner genom utdunstning från gödselstäderna; det går också bort värden, genom att man låter terpentin och övriga biprodukter, som åstadkommas genom tjärbränning, gå upp i rök. Om det också icke blir någon ekonomisk vinst, om blott debet och kredit gå ihop, ha vi i alla fall räddat ett värde, som skulle komma landet tillgodo, och jag tycker verkligen, att vi hava skäl att börja reflektera på saken även från denna synpunkt.

Att det skulle bli en lönande affär för staten, tror jag verkligen, att man kan sluta sig till därav, att enskilda skogsägare, som hava någon nämnvärd skogsareal, hava i mycket stor utsträckning börjat tillvarataga stubbveden och rötterna och förädla dem till tjära. Det har gått så långt, att till och med de, som icke äga skog, ansett sig kunna våga sig på det experimentet att köpa stubbved för att förädla den i uppförda tjärugnar. Det har kommit till utskottets kännedom under behandlingen av denna fråga — och det är förmodligen detta, som domänstyrelsen syftar på i slutet av sitt yttrande — att två bolag redan nu under kristiden hava uppfört tjärugnar, vilka skola matas med ved från statens skogar. Domänstyrelsen säger här, att det utbjudes stubbved till avverkning för enskilda på så kort tid som högst tre år. Då vore det synnerligen egendomligt, om det för staten, som kan hava kvar sina tjärugnar, så länge det kan anses vara lämpligt, icke skulle bliva en lönande affär, när det kan vara lönande för enskilda, som hava möjlighet att tillgå stubbveden endast under mycket kort tid.

Det har av domänstyrelsen framhållits, att det är dess förnämsta uppgift att vårda skogen, men man har också så småningom tvingats in allt mer och mer på att förädla skogsprodukterna. I den tablå, som finnes i betänkandet, förekomma några siffror, som visa, att år 1909 förädlades genom statens skogsförvaltning 11,3 procent av hela totala avverkningen, under det att det år 1915 förädlades 21,5 procent. Ökningen i inkomster visar också samtidigt å andra sidan, att denna verksamhet sannerligen icke varit förlustbringande för staten. Under sådana förhållanden tror jag verkligen, att man kan våga påstå, att man kan med domänstyrelsens egna siffror bevisa, att det måste bliva en god affär för staten att fortsätta och utveckla vad den här slagit in på.

Det har också här framhållits, att den bofasta fattiga befolkningen däruppe i Norrland skulle lida något slags intrång, om staten skulle börja anlägga tjärugnar. Jag tror verkligen icke, att vi, med den kännedom vi litet var kanske hava om landsortsbefolkningens liv och intressen, behöva frukta något sådant. Det är väl ändå troligt, att det blir en ganska ojämn fördelning av den nådegåva, som man här får av staten. Det är nog en del, som komma i åtnjutande av denna förmån, men sannolikt icke de mest behövande utan de, som hava litet mera och som kanske i ganska stor utsträckning använda den allra fattigaste befolkningens arbetskraft. Däremot, om

Ang. tillvara-
tagande av
stubbev. (Forts.)

det blir statsdrift, har staten i sin hand möjlighet att bereda ortsbefolkningen, som naturligtvis skulle användas för brytning av stubbar och skötsel av ugnarna, en minst lika god inkomst, som denna befolkning på det förra sättet kan komma i åtnjutande av.

Jag tror, att man här såsom nästan alltid när det gäller att försöka bortresonera statens möjlighet att driva affärsverksamhet, har en känsla av att det ligger något bakom, och jag skall be att få nämna, att under behandlingen av ärendet i utskottet framkom något, som icke jävar en sådan misstanke. Det upplystes nämligen, att redan på hösten uppköpare varit i farten och av tjärbrännarna försäkrat sig om hela årsproduktionen av tjära till ett pris av, som det uppgavs, 40 kronor per tunna, under det att de sedan själva, utan att hava tagit någon annan befattning med tjäran än att erlægga penningarna i förskott, vid försäljningen av varan kommit upp till den lilla nätta siffran av 80 kronor per tunna, d. v. s. dubbla beloppet. Där tror jag man har att söka vad som ligger bakom så mycket av denna förfärliga fruktan, som en del av riksdagens ledamöter alltid hyser för statsdrift i ett eller annat hänseende.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, anförde:

Herr Molin: Herr talman! Jag blev, när jag läste reservationen, synnerligen förbluffad, icke blott därför att reservanterna sett spöken mitt på ljusa dagen, utan även därför att bland reservanterna finnas två norrlänningar. Man borde av dem åtminstone kunna fordra, att de ska hava något litet hum om de *arealer*, som det här är fråga om. Av statistisk årsbok för 1918 framgår, att de allmänna skogarna i riket upptaga icke mindre än 5,872,902 hektar. Utan att hava detaljstatistik till hands kan jag nämna, att nio tiondelar av denna areal falla på Norrland. Att då, såsom en av reservanterna gjorde, påstå, att det skulle bliva en inskränkning i den fattiga befolkningens rätt att taga stubbar enligt riksdagens tidigare beslut, därest staten griper in och inlåter sig på tjärbränning, är enligt min mening ett bevis på att reservanterna icke hava en aning om de skogsviddar, det här är fråga om. I likhet med dem, som talat för utskottets förslag, är jag av den meningen, att arealerna äro så stora, att även om staten slår sig på en mycket betydande tjärbränning, detta icke i något avseende kan inskränka på den fattiga befolkningens rätt.

Det var emellertid icke detta, som gav mig anledning att begära ordet. Jag begärde ordet för att inlägga min bestämda protest mot följande yttrande av reservanterna: »Härvid kunna reservanterna icke underlåta att påpeka, att nu gällande bestämmelser rörande avyttringen av stubbarna i de två nordligaste länen kunna behöva med riksdagens medverkan omändras för att icke, på sätt nu sker, inskränka domänstyrelsen i dess handlingsfrihet.» Mena

reservanternas saledes, att man borde upphäva riksdagens beslut angående rätt för den fattiga befolkningen att taga stubbar för en avgift av 15 öre per kubikmeter? Vad mena herrar reservanter eljest med uttrycket »inskränka domänstyrelsen i dess handlingsfrihet»? Domänstyrelsens handlingsfrihet beträffande de nordligare länen, särskilt Norrbottens län, tager sig det uttrycket, att staten genom domänstyrelsen kostar på skogsvården, om man räknar med priserna före kristiden, ett fjärdedels öre per år och hektar. Är det herrar reservanters mening, att stubbrytning på kronoparker, vare sig den sker genom enskildas eller genom statens försorg, skulle i någon mån inskränka eller äventyra domänstyrelsens handlingsfrihet att för ett fjärdedels öre per år och hektar vårda statens skogar?

Herr Thore hade en annan version av saken. Det var han, som stick i stäv med vad han själv skrivit i reservationen framkom med påståendet, att reservationen grundar sig på omtanken om att de fattiga däruppe i Norrland fortfarande skola hava rättighet att taga stubbar för 15 öre kubikmetern. Jag vill häremot ställa den passus, som jag nyss läst upp, vilken visar, att herrar reservanters mening innerst inne ändock är den, att få bort denna den fattiga befolkningens rätt. Det är mig mycket väl bekant, att domänstyrelsen är särdeles ledsen över att folk skall få taga stubbar. Det förvånar mig emellertid, att domänstyrelsen, som har vård om statens skogar, icke vet, att stubbrytning är ett mäktigt medel att höja skogsvården, därför att i den mån stubbarna tagas bort, åstadkommes så kallad självsädd i de gropar, som uppstå efter stubbrytningen.

Endast några ord till! Den näst siste talaren yttrade, att de stubbar, som finnas närmast till hands för den fattiga befolkningen, redan skulle ha blivit tillvaratagna. Detta understryker ännu ytterligare, att herrar reservanter resonera om saker, som de strängt taget icke begripa.

Herr talman, jag kan icke finna, att det föreligger den ringaste fara i ett bifall till utskottets hemställan. Jag ser i olikhet med reservanternas inga spöken mitt på ljusa dagen, och därför tillåter jag mig att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Vennerström: Herr talman, mina herrar! Två reservanter, herrar Thore och Carlström, ha framhållit svårigheten att för ändamålet få tillräckligt med arbetskraft, vare sig det gäller domänstyrelsens personal eller lösa arbetare. Jag erkänner, att för närvarande föreligga vissa svårigheter i den vägen. Vi veta, att domänstyrelsens personal delvis sysselsättes i bränslekommissionen, och en stor del av arbetskraften i Norrland har även varit upptagna med avverkningar för denna kommissions räkning, men i den närmaste framtiden blir detta väsentligen förändrat. Vi veta, att bränslekommissionen enligt bestämd förklaring kommer att betydligt omorganiseras och dess drift omläggas till den minsta möjliga, så att därigenom domänstyrelsens personal, förut anställd i bränslekommissionens tjänst, kommer att återigen frigöras. Vad sedan den

Ang. tillvaratagande av stubbved.
(Forts.)

Ang. tillvara-
tagande av
stubbved.
(Forts.)

lösa arbetskraften beträffar är den delvis under avveckling, och vi kunna vara övertygade om att inom den närmaste framtiden bliva stora delar därav irigjorda för andra syftemål. Sedan ha vi hänsynen till trävaruindustrien. Den har gått för full maskin med stora avverkningar under de gångna åren, men efter allt att döma blir det nu en sämre period med mindre avverkning, så att därigenom kunna stora delar av arbetarstammen användas för andra ändamål. Gå vi sedan litet längre fram i tiden till normala tider — vi få väl ändå sådana en gang — kan man vara viss om att arbetarstammen skall vara tillräcklig för att i Norrlands skogar avverka skog och även handhava tjärugnarna, vilka i vanliga fall kräva en synnerligen liten arbetspersonal, särskilt om man tager hänsyn till att man mer och mer betjänar sig av rent maskinella hjälpmedel, så att den handkraft, som användes för detta ändamål, kommer att inskränkas till det rent minimala.

Nu säger någon — det sade visst herr Carlström och även herr Thore — att domänstyrelsens personal icke skulle vara mogen, icke kunnig och icke tillräcklig att sköta om denna oerhört viktiga och tillkrånglade tjärbränning. Jag tror för min del, att var människa, som är i besittning av vanligt sunt bondförstånd — man behöver icke mera — kan bränna tjära och göra det med synnerligen gott utbyte. Jag tror, att både herr Thore såsom sjökaptän likasom herr Carlström och även undertecknad i egenskap av redaktör skulle tillsammans med vårt enkla förstånd kunna mycket väl bränna tjära. Det är icke någon konstig sak, utan med enkelt, sunt bondförstånd kan man synnerligen väl sköta den saken, och jag tror därför, att även domänstyrelsens tjänstemän skulle vara i stånd till det.

Herr Thore och även herr Carlström sade vidare, att det icke skulle bli någon vinst för staten. Det skulle rent av, sade herr Thore — så tror jag orden föllo — vara synnerligen oförsiktigt. Det skulle icke vara någon affär alls, och herr Carlström gjorde t. o. m. gällande, att staten skulle göra en avsevärd förlust på att bränna tjära i tjärugnar. Det förefaller, som om herr Carlström — i detta fall vill jag understryka herr Mohlins ord — icke skulle ha någon närmare kännedom om detta. Jag behöver blott hänvisa till domänstyrelsens eget utlåtande och till själva slutorden däri, som äro den skarpast möjliga vederläggning av herr Carlströms yttrande om att tjärbränningen icke skulle bereda någon vinst. Herr Carlström talade nämligen om att anläggningarna skulle bli synnerligen dyrbara, att den dragkraft, som behövdes för att få fram stubbveden, skulle bli dyr, att den mänskliga arbetskraften ävenledes bleve dyr, och att det alltså redan nu icke skulle vara någon vinst att bränna tjära. Man fick den uppfattningen, då man hörde herr Carlström. Men vad säger domänstyrelsen? Den säger i slutet av sitt utlåtande: »Exempel finnas nämligen på att en hel del personer, vilka förut ansetts som mindre bemedlade, på ett enda år kunnat på tjärbränning förskaffa sig en förtjänst av flera tusen kronor.» Så är det för närvarande. Antag nu, att prisen gå ned väsentligt — de kunna ramla ned med hälften — och man kan i

alla fall säga, att även med sådant pris på tjära vinsten blir avsevärd, vare sig tjärbränningen bedrivs av staten eller av enskilda. Såsom ett bevis på hur tjärpriserna ställa sig och de rotvärden på stubbveden, som därigenom skapas, skall jag taga mig friheten att hänvisa till en sakkunnig utredning — det är för resten tvenne — den ena av Sven Petrini i tidskriften »Skogen» och den andra av professor G. Lundberg i samma tidskrift. Petrini har gjort en kalkyl, som givit till resultat, att tjärbränningen ger ett nettovärde för stubbveden av 18 kr. per kbm. löst mått, då man endast räknar med ett tjärpris av 75 kr. per tunna om cirka 120 å 125 liter samt med ett kolpris av 40 öre per stig om 20 hl. Han beräknar i detta sammanhang arbetspriset till 50 öre per tunna, men han säger, att, om man sätter arbetspriset till 75 öre per tunna, blir nettovärdet på stubbveden i skogen omkring 15 kronor per kbm. löst mått. Går man sedan till professor Lundbergs utlåtande, finner man även där ungefär samma kalkyler. Han har fått det rena nettovärdet för stubbveden till ungefär 18 å 20 kr. per kbm., ja, t. o. m. högre under de gångna åren, och om det gäller destillation av törvedsstubbarna, har han fått fram ett ännu större värde på stubbveden upp till 77 kr. per kbm. vid tillvaratagande även av tjärans biprodukter. Då kanske någon säger, — det gjorde herr Thore — att prisen nu äro så ofantligt höga, men att de efter kriget under normala tider komma att sjunka ned till samma belopp som förut eller kanske till mindre belopp. Gent emot detta vill jag hävda den tanken, att man verkligen skall hava synnerligen liten erfarenhet i och kännedom om det verkliga ekonomiska läget för att kunna säga, att priset på denna vara efter kriget kommer att ramla ned till tillnärmelsevis samma värde som före kriget. Jag vill i detta fall hänvisa till att man under kristiden fått en ofantligt större användning av den svenska tjäran och dess biprodukter, och all erfarenhet tyder på att efterfrågan härpå även efter kriget kommer att stå sig väsentligen, så att priserna på grund av denna efterfrågan komma att hålla sig tämligen höga. Även härutinnan vill jag hänvisa till ett utlåtande från en sakkunnig person, nämligen herr Petrini i tidskriften »Skogen», där han säger, att tjärprodukterna skola även efter kriget kunna bibehålla sin plats inom den inhemska marknaden. Han säger vidare, att, om efterfrågan nu är så stor, kommer den säkerligen att vara tämligen stor även senare; och han gör denna sammanfattning: »Vi kunna följaktligen konstatera, att framställningen av tjära är en mycket lönande industri, ej endast för tillfället utan även om vi anlägga framtids-synpunkt på saken.»

Jag vill vidare yttra något gentemot herr Thore, som sade, att vi icke böra anlägga några som helst principiella synpunkter på frågan. Herr Thore gjorde det, liksom även reservanterna, då de nämligen göra gällande, att staten icke bör lägga sig till med en förädlingsindustri, utan anse, att domänstyrelsen borde handskas huvudsakligen med rent skogsvärdande uppgifter och icke med sådana, som kunna ha något att skaffa med förädlingen av skogs-

Ang. tillvaratagande av stubbved.
(Forts.)

Ang. tillvara-
tagande av
stubbeväd.
(Forts.)

produkterna. Mot detta vill jag säga att ingen förbenad princip i världen skall kunna hejda utvecklingens gång, och utvecklingen går i den riktningen, att beträffande statsskogarna handhavandet av dess rikedomar allt mer och mer går ut på en förädling av desamma, något som även domänstyrelsen synnerligen starkt betonat. Redan förra året var riksdagen inne på denna fråga, då det gällde en motion av C. O. Johansson — min kamrat — rörande anläggning av moderna sågverk på vissa statsskogar. Då yrkade vissa högerreservanter, att man skulle uttala sitt ogillande av denna princip om förädling av skogsprodukter, och man förklarade, att principiella betänkligheter mot att staten i allmänhet skulle själv förädla virket ur skogarna borde tillmätas ett avgörande inflytande. När den frågan förelåg — vid vilket tillfälle reservanterna från högern intog samma ståndpunkt som i dag — sade andra kammaren nej och t. o. m. första kammaren sade nej. Den gick icke med på det och ville icke binda sig för ett avståndstagande från den tanken att staten skulle gå med på en förädlingsprincip och icke blott en skogsvårdande princip. Jag vill för övrigt säga på tal om själva skogsvården, att denna stubbrytning är till gagn för skogen, i det att den förbättrar marken och skaffar bort en del skadliga insekter, som ha sitt tillhåll i skogarna, så att även denna brytning är ett led i domänstyrelsens gamla syfte, att taga hand om de rent skogsvårdande uppgifter, som falla under densamma.

Till slut vill jag blott säga, att det i denna debatt vid ett par tillfällen påpekats av herr Carlström och även av en annan talare, att vi icke för länge sedan här i kammaren debatterat den stora frågan om statens övertagande av vissa stenkolstillgångar och statens drivande av desamma. Nu kan det hända, att behandlingen av den frågan till någon del kastat sin skugga även över denna frågas behandling, så att måhända någon vankelmodig man särskilt av hänsyn till det hårda regemente, som högern den gången använde gentemot varje tanke på statsdrift, även anser sig nödsakad att vid detta tillfälle falla undan för högern och intaga ungefär samma ståndpunkt som då. Jag vill då säga, att det är en rasande skillnad på den frågan och på dagens fråga. Den gången gällde det från statens sida ett övertagande av naturrikedomar, som staten förut icke ägde, och att driva en industri, som staten förut icke hade. Nu gäller det att från statens sida bättre tillvarataga de rikedomar, som staten själv redan äger. Man skall icke övertaga något från de enskilda utan det gäller endast för statens vidkommande att ekonomiskt bättre och till gagn för hela samhället utnyttja de värden, som staten i denna stund är i besittning av. Men det vilja uppenbarligen icke herrar reservanter. De anse sig nog såsom riddare åt den privata kapitalismen böra gå en annan väg. De anse, att statens rikedomar endast skola vara till gagn och hjälp för den enskilde, så att han skall kunna utnyttja desamma till sin fördel så långt som möjligt. De anse därjämte, att staten icke bör tillverka tjära eller produkter, som staten själv behöver, utan staten skall till underpris avyttra råma-

terialeet för att sedan till överpris återköpa den förädlade varan, den tjära, som staten själv behöver för egna ändamal. Sedan anser man slutligen, att staten icke bör ingripa i prisreglerande syfte. Man vill uppenbarligen, att den här saken skall göras till föremål för det enskilda vinstbegäret, så att man kan få behålla, som förut, den slags tjärgulasch, som vi varit välsignade med. Man är tydligen rädd för — det ligger uppenbarligen ett privatekonomiskt intresse bakom — att staten genom att själv taga hand om tjärbränningen skulle verka såsom en prisregulator och därigenom dämpa det gulascheri, som existerar på detta liksom på en del andra statens områden.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lidström: Herr talman! Då jag inom utskottet deltagit i behandlingen av detta ärende och jag dessutom tillhör den hälft av utskottet, som reserverat sig mot den ståndpunkt, som med lotens hjälp blev utskottets förslag, vill jag här med några ord framhålla vad som motiverat min ställning i denna fråga. Jag hade egentligen inte tänkt begära ordet, men jag kände mig uppkallad särskilt i anledning av herr Molins anförande nyss.

Jag vill då först säga, att jag funnit den antagliga orsaken till denna motion anmärkningsvärd. Orsaken har enligt mitt förmenande tydligen varit den, att motionären ansett, att det sätt, varpå domänstyrelsen tillvaratagit stubbarna i statsskogarna under de sista åren, varit mindre tillfredsställande, och han har, efter vad jag kunnat finna, särskilt vänt sig mot den princip domänstyrelsen därvid följt och icke huvudsakligen riktat sig däremot, att stubbarna blivit tillvaratagna i för liten utsträckning. Nu har emellertid domänstyrelsen i ett till utskottet avgivet utlåtande förklarar orsaken, varför den under de sista åren icke kunnat göra mera, och har särskilt motiverat, varför den icke vidtagit någon åtgärd i den riktning motionären tänkt sig. Härvid har domänstyrelsen lämnat skäl, som utskottet i sin helhet icke kunnat annat än godtaga. Detta har varit en av orsakerna, varför jag icke kunnat gå med på ett bifall till denna motion.

I detta sammanhang vill jag säga, att alla inom utskottet funnit det skäl vara anmärkningsvärt, som domänstyrelsen anført, för att styrelsen icke har kunnat taga något initiativ till ett tillvaratagande i större utsträckning av stubbarna inom Västerbottens och Norrbottens län. Därvidlag vill jag gentemot herr Molin säga, att styrelsen har i sitt utlåtande fastslagit, att den faktiskt är bunden av det av riksdagen år 1912 fattade beslutet, att vissa kategorier kronoåboar och annan mindre bemedlad ortsbefolkning i de två nordligaste länen skulle för ett pris av 15 öre per kubikmeter vara berättigad att få taga stubbar i statsskogarna för att genom tjärbränning av dessa skaffa sig en biförtjänst. Nu är det klart, att denna biförtjänst under den högkonjunktur, som nu råder, kan bli, man skulle nästan kunna säga, oskäligt hög. Jag vill dock i detta sam-

*Ing. ullovar-
tagande av
stubbved.*

(Forts.)

Ang. tillvaratagande av stubbved.
(Forts.)

manhang säga ifrån, att icke jag, och jag tror inte någon annan av reservanterna heller, missunnar den fattiga befolkningen i de två nordligaste länen denna möjlighet att förtjäna pengar, men jag vill påpeka, att det finnes kronoåboar och mindre bemedlad befolkning även i andra län än de två nordligaste, och vill denna befolkning skaffa sig inkomster av tjärbränning å statsskogarna, får den under fri konkurrens till marknadspris köpa dessa stubbar, och detta pris kan under de nu rådande förhållandena med flera tusen procent överstiga det pris samma befolkningskategori i de två nordligaste länen behöva betala.

För övrigt vill jag säga, att när det gäller att bedöma denna fråga, har huvudsyftet för mig varit, att stubbarna i statsskogarna verkligen bli tillvaratagna i största möjliga utsträckning och så långt som är förenligt med god skogsvård, men att sättet på vilket detta tillvaratagande sker, för mig varit av underordnad betydelse. Jag vill särskilt understryka detta, när herr Molin uttrycker sin förvåning över, att norrlandsrepresentanter kunnat intaga en sådan ställning till denna fråga, som jag bland andra gjort. Men låter man, vad jag nyss angav, vara huvudsaken, när man icke enligt min åsikt detta syftemål bäst på det sätt motionären föreslagit. Domänstyrelsen har ju till sitt förfogande endast ett begränsat antal tjänstemän. Om nu detta begränsade antal tjänstemän förutom sin egentliga skogsvårdande uppgift skulle få på sin lott att ombesörja allt, som har med en tjärindustri att göra, såsom anläggning av tjärugnar, brytandet av stubbarna, transport av dessa, deras bränning till tjära, transport av den färdiga varan samt försäljning av denna, så är det alldeles givet och klart, att på detta sätt en mindre mängd stubbar kunna medhinnas och bli tillvaratagna, än om samma personer i stället endast ha att infordra anbud och till högsta möjliga råvarupris sälja stubbarna på rot. Jag vill vidare säga, att enligt min övertygelse blir också det ekonomiska resultatet för staten bättre på detta senare sätt, än på det sätt motionären föreslagit. Genom en försäljning av stubbveden på nämnda sätt finnes det möjlighet att, liksom nu sker ifråga om allt annat virke på statsskogarna, få ut högsta möjliga råvarupris. Om det netto där emot, som kan uppstå från en statsdriven tjärbränningsindustri, kan det vara svårt att på förhand yttra sig, men jag åtminstone hyser i det fallet inga stora förväntningar på några särskilt lysande resultat. De sista årens erfarenheter tyda på, att domänstyrelsen har till sitt förfogande ett för litet antal forstligt utbildat folk för att vården av statens skogar skall kunna bli så rationell som önskvärt är, och skulle nu en stor del av denna personal få gå från sina egentliga skogsvårdande uppgifter till att arbeta även på andra områden, är det givet, att skogsvården skulle komma att lida mycket därpå. Att här fatta ett beslut, som går i sådan riktning, vore också ur denna synpunkt mycket oklokt.

Nu kan häremot invändas, att det inte alls är nödvändigt, att någon del av denna personal behöver sysselsättas med denna föreslagna tjärbränning. Domänstyrelsen kan ju låta detta bli en särskild gren

av sin verksamhet och anställa särskilda tjänstemän och särskild personal härför. Gentemot detta vill jag endast säga, att om med detta förslag är meningen att skapa en ny, visserligen under domänstyrelsen sorterande statsinstitution och anställa en hel stab nya tjänstemän, tror jag verkligen, att det är så mycket större anledning att ställa sig betänksam och avvisande mot ett sådant förslag.

Detta har i stort sett varit de skäl, som varit bestämmande för mig att intaga den ståndpunkt jag har i denna fråga.

Att här ge sig in på någon debatt med motionären, herr Vennerström, om värdet på stubbveden, anser jag inte vara nödvändigt, ty är värdet på stubbveden högt, kan det naturligtvis även erhållas ett högt pris genom försäljning av stubbarna på rot till enskilda förbrukare, och ett högre eller lägre värde kan således icke inverka på själva sakfrågan.

Jag vill till sist endast påpeka en motsättning i utskottsutlåtandet. Utskottet säger å ena sidan: »För beredande av inkomster åt staten bör det även vara av vikt, att den befintliga stubbveden utnyttjas just vid en tidpunkt, då konjunkturen få antagas medföra största möjliga ekonomiska utbytte».

Å andra sidan säger utskottet: »Med nuvarande priserna å trä-tjära, borde det även för enskilda konsumenter vara av betydelse att staten inträder som en prisregulator på området».

Jag kan inte finna annat, än att det är omöjligt att få dessa två synpunkter att gå ihop. Vill man härvidlag vinna det ena syftet, får man avstå från det andra, ty jag tar för givet, att med denna prisreglering menar man en reglering nedåt och icke uppåt, och i så fall tar man ju bort den förutsättning för att statsdriften skall bli lönande, som man här först har framhållit.

Till slut vill jag även påpeka en annan egendomlighet i utskottets föreslag. Utskottet har beslutat att tillstyrka bifall till motionen men föreslår samtidigt, att den begärda utredningen skall anförtros åt den styrelse, vars förmenta underlåtenhetssynder i berörda avseende varit den huvudsakliga orsaken till att utredningen begärts. Tror utskottet verkligen, att det är rätta sättet att få fram en objektiv utredning? Jag tror det inte.

Herr talman, jag ber att få förena mig med utskottets ärade ordförande och yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Carlström: Herr talman! Jag begärde ordet först och främst i anledning av ett uttalande av herr Ericson i Funäsdalen, då han menade, att det för ortsbefolkningen skulle vara lämpligast, om staten toge hand om tjärbränningen, ty då skulle staten så att säga bättre kunna fördela arbetet, så att arbetarna där uppe skulle kunna förtjäna mera på den här avverkningen än de göra nu med enskild drift. Detta synes mig stå i en viss strid till vad domänstyrelsen har sagt och, som ju herr Vennerström bekräftat, att det finnes fattigt folk, som nu kunnat tjäna ofantligt med pengar un-

Ang tillvara-
tagande av
stubbved.
(Forts.)

Ang. tillvara-
tagande av
stubbeved.
(Forts.)

der de senare åren tack vare de höga prisen på tjära. Är det nu så, är det väl ingen anledning, att staten går emellan här och gör det omöjligt för dessa att förtjäna så mycket pengar. Det är en annan sak, om man skall gå ut ifrån den synpunkten, att staten skall sätta i gång med tjärbränningen på statsskogarna för att därmed bereda arbetstillfällen åt befolkningen i orterna eller för att dessa arbetstillfällen skola bli mera givande än under nuvarande förhållanden. Efter vad det är mig bekant, äro för närvarande arbetspriserna ganska höga i dessa norrländska orter och skulle väl i så fall kanske bli ännu högre, men om det skulle vara nödvändigt eller lyckligt, därom vill jag här inte söka uttala mig.

Herr Molin påpekade, att domänstyrelsen däruppe i de norrländska orterna icke kostade på mer än ett fjärdedels öre, tror jag han sade, per hektar och är i skogsvårdande syfte. Han menade således, att om domänstyrelsen toge hand om tjärbränningen också, skulle det inte spela någon roll i ekonomiskt hänseende när dess utgifter i övrigt voro så små för det hela. Jag vill då framhålla, att det är klart att om domänstyrelsen skulle ta hand om tjärbränningen, bleve det så, att den finge anställa nya tjänstemän utöver de gamla för att utföra detta arbete, ty om den här så stora marker förut att sköta om, är det klart, att den inte kan sköta dem bättre åtminstone med den nuvarande personalen, om den skall slå sig på tjärbränning också.

Herr Vennerström sade vidare, att, det kan sunt bondförstånd säga oss, att domänstyrelsens tjänstemän borde kunna bränna tjära. Ja, det förstås, men man bränner inte tjära med sunt bondförstånd, utan det fordras härtill också arbetskraft och krafter, som kunna dirigera denna arbetskraft, och det är med hänsyn härtill jag håller på att det blir en ganska stor apparat för staten att sätta i gång med denna tjärbränning, och jag har redan förut framhållit, att jag tror, att statens förtjänst därpå skulle inte bli så stor utan att det snarare skulle bli förlust. Det är helt och hållet den synpunkten, som jag har lagt på saken.

Herr Vennerström sade också, att det var den stora fråga, som behandlades här för 14 dagar sedan, som kastade sin skugga över den här frågan. Jag får säga, att ur den synpunkten ser jag det icke, ty man behöver inte tillhöra det ena eller andra partiet härvidlag för att kunna gå åt ena eller andra hållet. För mig är det helt enkelt praktiska synpunkter på saken och hänsynen till om det kan bli ekonomiskt eller ej för staten att bränna tjära, som gör, att jag ansluter mig till reservanterna.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Molin: Herr talman! Jag önskar endast, att kammarens ärade ledamöter måtte förstå, att ett träd, som befinner sig på statens mark, både har rot och stam och grenar. Då staten äger stammen, har man anledning att förmoda, att staten också äger roten. vadan det här inte är fråga om att införa någon statsdrift

Ang. tillvaratagande av stubbved.
(Forts.)

med råvaror, som staten förut icke äger och för vilkas förvärvande staten skulle behöva begagna sig av något expropriationsförfarande.

Utav de inlägg, som de två sista ärade talarna nu gjort, har icke framgått, att de svarat på de frågor jag framställde, nämligen hur de kunna försvara den motsägelse, som finnes i deras skriftliga reservation och i deras muntliga uttalande. Jag har inte fått något svar på min fråga, vad de mena med, att man borde ändra gällande bestämmelser, i syfte att astadkomma något bättre förhållanden för domänstyrelsen, så att den icke behöfde inskränkas i sin handelsfrihet.

Det har sagts, att man bör akta sig för kravet på nya skogsstatstjänstemän däruppe i Norrland. Det torde dock allenast råda en mening därom, att det är alltför få skogsstatstjänstemän i Norrland; kommen ihåg, mina herrar, att nio tiondelar av statsskogarna finnas i Norrland, men att endast en tiondel av domänstyrelsens tjänstemannakår är placerad på dessa nio tiondelar. Detta är ett avvita förhållande, som snarast möjligt borde ändras. Därtill kommer domänstyrelsens tydligen ådagalagda uppfattning att icke tillerkänna en vanlig människa förmågan att kunna stämpla ett träd, utan skall det ovillkorligen vara en tjänsteman för ändamålet.

Med kännedom om domänstyrelsens sätt att vårda statsskogarna i Norrland skulle jag för min del icke alls ha något emot att vara med om ett avslag å utskottets hemställan, för så vitt icke herrar reservanter skrivit sin reservation på sätt nu skett. Ginge jag med på avslag, skulle det samtidigt innebära ett godkännande av sådana uppenbara slag i ansiktet på Norrlands befolkning, som reservationen innehåller; och det vill jag sannerligen icke vara med om. Hårtill kommer, att det här gäller en statens egen sak. Samma skyldighet nämligen som staten har att sköta om stammen samt taga värdet och vinsten därav, har staten även, när det gäller roten, och jag kan icke finna, att det är någon socialism eller farlighet däri.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Jag skall fatta mig ganska kort i detta ärende. Det förefaller mig, som om herrar reservanter ha en alldeles för krass syn på den föreliggande saken. Det är väl ändå så, att när det finnes en tillgång inom landet, bör man också försöka att på allra bästa sätt utnyttja densamma. Motionären däremot har enligt mitt förmenande den rätta synen på saken. Vi böra väl kunna fordra, att när staten är skogsägare, staten även i all rimlighets namn skall så mycket som möjligt utnyttja de resurser, som skogarna representera. Det är ju icke här tal om annat än att söka utnyttja det, som finnes, och staten bör väl i detta fall liksom i andra föregå med gott exempel.

Nu säga reservanterna, att den drift, som här ifrågasättes, skulle bliva för dyrbar för staten. Ja, men det blir ännu dyrbarare för staten, om man skall låta de värden, varom här är fråga, gå förlorade. Allt beror ju för närvarande på, hur mycket man kan framtvunga ur jorden i det ena eller andra hänseendet, i fråga om skogsbruk, jordbruk, bergshantering etc. Alltid, såsom när det

Ang. tillvaratagande av stubboed.
(Forts.)

exempelvis varit på tal, att vi skulle inom landet tillverka räls för statens järnvägar, har man resonerat som så: ja, men vi kunna ju köpa rälsen för några öre billigare från Tyskland. Så har det gått år ifrån år och det har aldrig kommit någon tillverkning av räls i gång här i landet. Det gjordes visserligen en liten början härom året, men nämnda tillverkning var helt obetydlig. Skall man nu fortfarande säga, att vi böra köpa utifrån, eftersom det blir billigare, och skola vi allt fortfarande låta våra egna resurser ligga obrukade? Det är ett resonemang, som vi måste lägga bort, och i stället böra vi söka få till stånd praktiska åtgärder. Om en utredning rörande denna sak skulle visa, att det icke alls är skäl att tänka på vad som här föreslås, så låt då hela förslaget falla, men när här blott begäres en utredning, må vi väl i all rimlighets namn kunna gå med på en sådan och se, vart detta förslag kan leda. Visar det sig, att detsamma är förkastligt och icke kan leda till något, må, som sagt, det hela falla. Denna fråga är icke av den beskaffenhet, att man här behöver stå och resonnera om densamma en halv dag, men den är dock av en viss vikt, och på grund därav tycker jag icke, att man nu bör dra sig från att gå med på en framställning om en utredning i nu förevarande avseende.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Danielsson: Herr talman! Jag skall fatta mig ytterst kort, ty jag kan förstå, att kammaren är mer än nöjd på den debatt, som nu varit. Jag skall icke heller ingå på några detaljfrågor, som en del talare här gjort, utan vill endast med ett par ord motivera, varför jag finner det nästan självklart, att var och en, som förutsättningslöst går till bedömande av frågan, bör gå med på utskottets förslag.

Här sadades nyligen av herr Lidström, att det kan påvisas flera motsättningar i utskottets förslag; men jag skall här be att få påpeka ett par motsättningar i reservationen. Reservanterna säga, att de icke anse sig böra gå med på en utredning, som kunde mynna ut i statsdrift, men strax nedanför säger man, att det skulle visa sig ekonomiskt omöjligt. Hur skall en sådan utredning kunna mynna ut i statsdrift i fråga om tjärbränning på statsskogarna, om sådant visar sig ekonomiskt omöjligt? Det är två satser, som ovillkorligen stå emot varandra.

Sedan ha reservanterna i alla fall försökt att göra sitt bästa i slutet av reservationen. Där anföres, att riksdagens medgivande torde onekligen erfordras för ändring av nu gällande bestämmelser rörande avyttringen av stubbar, men strax därpå säger man: »Då något riksdagens initiativ i fråga om den ovan berörda avyttringen av stubbarna i de nordligaste länen numera synes vara utslutet av formella skäl, anse vi att utskottet bort hemställa om avslag å motionen.» Här är också två satser, som stå absolut i strid med varandra.

Men jag sade emellertid nyss, att jag icke skulle uppehålla

kammarens tid, och jag skall endast be att få påvisa, vad det förslag, som det nu gäller, i själva verket avser, såsom en slutsammanfattning av det hela. Utskottet har ju endast begärt en undersökning, huruvida möjlighet härvidlag förefinnes; sålunda har utskottet icke ens gått så långt som motionären, vilken begärt undersökning i en bestämdare form. Här är det endast fråga om en undersökning, huruvida möjligheter förefinnas, och några principiella skäl eller betänkligheter behöva vi icke alls draga fram eller tala om i detta sammanhang. Utskottet har i sin motivering icke yttrat ett ord om det principiella härvidlag, utan går alldeles förutsättningslöst till sitt yrkande. Under sådana förhållanden anser jag, att betänkligheterna här borde falla. Man kan naturligtvis ha olika åsikter om de ekonomiska möjligheterna, men det är ju dessa, som undersökningen skall utvisa. Denna undersökning blir ju icke heller någon dyrbar sak, da domänstyrelsen med tillhjälp av i skogsstaten befintliga personer skall verkställa densamma; och det skall väl åtminstone bli en sakkunnig undersökning, har man ju anledning att förmoda. Herr Lidström sade alldeles nyss, att man icke skulle våga överlämna denna undersökning till domänstyrelsen. Ja, den omständigheten, att utskottet här i motiveringen föreslagit, att domänstyrelsen skulle utföra denna undersökning, är just ett bevis på förutsättningslösheten i utskottets föreliggande förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Carlström: Herr talman! Min gode vän herr Osberg sade, att man här borde söka komma med praktiska åtgärder. Ja, det finnes åtgärder, som kunna vara praktiska under vissa förhållanden, men icke i andra fall. Jag tänker mig, att man här kan göra en viss parallell mellan den tjärbränning, varom nu är fråga, och den kottplockning, som förekom i höstas ute i landet. Före kristiden ansågos ju de kottar, som funnos ute i skogarna, fullkomligt värdelösa, och ingen människa funderade på att plocka dessa kottar för att elda med dem. Men när kristiden kom samt bränsle- och vedprisen gingo i höjden, fann man det praktiskt att taga vara på kottarna, och nere i de småländska bygderna gick man då man ur huse för att plocka kottar, därför att detta betalade sig så bra. Men är det någon som kan påstå, att det om exempelvis fem eller sex år kan komma att vara lika praktiskt att plocka kottar? Jag tror knappast, att så kan bliva förhållandet.

Herr Danielsson har sagt, att den utredning som nu begäres, skall just visa, om den nu ifrågasatta tjärbränningen lämpligen bör komma till stånd. Jag tror dock för min del, att en dylik utredning egentligen icke kan visa, om det skall bära sig eller ej att sätta i gång denna tjärbränning, utan man måste nog i detta fall experimentera sig fram, så att säga. Man måste nog göra försök i större eller mindre utsträckning och på det sättet söka få reda på, till vilket resultat man i detta fall kan komma.

Herr Danielsson: Herr talman! Gent emot den siste ärade

Ang. tillvara-
tagande av
stubbved.
(Forts.)

talarens yttrande, att en utredning icke kan visa, huruvida den tjärbränning, som här ifrågasättes, kan bliva ekonomiskt bärkraftig eller ej, vill jag endast säga, att om en utredning icke kan visa detta, så lär väl icke heller herr Carlström kunna påvisa vad som är sant i denna fråga eller ej.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Thore, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 109 ja mot 50 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 15.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 308, angående ytterligare anslag å 1918 års tilläggsstat för distributionsanläggningar för statens kraftverk;

nr 315, angående anslag för påbörjande av första utbyggnaden av en kraftstation vid Harsprånget;

nr 316, angående årligt understöd åt förra restauratrisen å postångfartyget Öland Maria Sofia Magnusson;

nr 311, angående ändring i avlöningsstaten för förste provinssiällkare och provinssiällkare m. m.;

nr 312, med förslag till ändringar i gällande provinssiällkar-taxa;

nr 313, angående åtgärder för utjämning av sjukvårdskostnaderna å landsbygden;

nr 314, angående utvidgning av riksdagens bibliotek till centralt förvaltningsbibliotek;

nr 318, angående uppförande å ordinarie stat av kontrollstyrelsens avdelning för rusdrycksförsäljningsärenden m. m.;

nr 319, angående undantag från gällande föreskrifter och statsunderstöd åt synnerligt skattetyngda landskommuner;

nr 323, med förslag till förordning angående handel med skattefri sprit m. m.;

nr 324, angående användande av överskott i djurgårdskassan för vissa anläggningar vid Drottningholms, Ulriksdals, Haga och Strömsholms slott m. m.;

nr 325, med förslag till förordning angående visst undantag från tillämpningen av stadgandena i 23 och 31 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker; och

nr 326, med förslag till kungörelse om ändrad bestämmelse angående tiden för ikraftträdande av vissa delar av förordningen den 14 juni 1917 om ändrad lydelse av 3, 13, 23 och 31 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.

Propositionerna bordlades.

§ 16.

Slutligen föredrogos vart för sig lagutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 19 juni 1917 med vissa bestämmelser mot oskäligen höga priser under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden; och

nr 48, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fastställande av högsta pris å vissa varor under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m., dels och två i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde fredagen den 26 innevarande april ämnade besvara herr Olssons i Broberg interpellation angående fortskridandet av den av riksdagen begärda utredningen rörande tillgodoseende, genom inhemsk industri, av landets behov av konstgödselmedel, m. m.

§ 18.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till professorn H. Sjögren för genom eldsvåda förstörd egendom;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av en skjutbana för Norrbottens regemente;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av skjutbana för Smålands artilleriregemente;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vissa byggnader å Axvall;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av allmänna besparingar å riksstatens femte huvudtitel för utförande av minrälsanordningar å kanonbåtarna Rota och Disa;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av behållningar å vissa extra anslag till täckande av merkostnad för utförande av ändring å undervattensbåten nr 1; och

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av behållning å vissa extra anslag till täckande av merkostnad för utförande av ändringsarbeten å minfartyget Clas Fleming.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till dels riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 131, angående val av tre fullmäktige i riksbanken och av tre suppleanter för riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk; och

nr 135, angående val av tre fullmäktige i riksgäldskontoret och av tre suppleanter för fullmäktige i nämnda verk;

dels riksdagens förordnanden för:

nr 132, två fullmäktige i riksbanken;

nr 133, redaktören Karl Hjalmar Branting att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 134, tre suppleanter för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 136, två fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 137, ledamoten av riksdagens första kammare, kassören Ernst Julius Söderberg att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 138, tre suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret; och

nr 155, kommitterade för tryckfrihetens vård.

§ 19.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad

lydelse av §§ 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen jämte inom riksdagen väckta motioner angående ändring i samma lagrum ävensom i § 24 riksdagsordningen;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 130, i vad den avser förslag till förordning om provtaxering under år 1918 för beräkning av kommunal skattskyldighet vid tillämpning av bestämmelserna i vissa förslag till omläggning av det kommunala beskattningsväsendet; och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av §§ 41, 69, 70 och 76 i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet, §§ 8, 67, 68 och 77 i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse i stad, § 48 i förordningen den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm samt §§ 11 och 50 i förordningen den 21 mars 1862 om landsting.

statsutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående uppförande å ordinarie stat av den vid arméns verkstäder eller eljest vid armén anställda, ständigt behövliga civila personal;

nr 76, i anledning av väckt motion om anslag till Svenska freds- och skiljedomsföreningen;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt småbrukskolonien Emaus i Norrtälje jämte i ärendet väckta motioner;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens järnvägslånefonder;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen om tilläggsstat till riksstaten för år 1918 gjorda framställning om ökning av lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby;

nr 80, i anledning av väckt motion om anläggande av en statsbana mellan Tureberg och Kapelskärs hamn;

nr 81, i anledning av väckt motion angående upprättande av reguljär ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Finland;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vissa tjänstemän vid statens järnvägar att för åtnjutande av arvodesförhöjning tillgodoräkna sig tiden för sin tjänstgöring såsom ordinarie tjänstemän under år 1916 såsom helt år; och

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för linjeförmanen vid telegrafverket J. A. Norrströms stärbhus att ersätta visst förkommet belopp m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i förordningen den 5 juni 1909 angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående minipris å brödsäd m. m. ävensom 10 i ämnet väckta motioner; och

nr 59, i anledning av väckt motion om anslag till anordnande å statens mark av självständiga småbrukshemman med längre tids tryggad besittningsrätt; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående meddelande av viss föreskrift i fråga om undervisningen av mindre begåvade barn.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

§ 21.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Svensson</i> i Eggelstad	under 10 dagar fr. o. m. den 27 april,
»	<i>Hagman</i> i Domnarvet	» 6 » » » 25 »
»	<i>Eklund</i>	» 6 » » » 26 »
»	<i>Jönsson</i> i Revinge	» 4 » » » 25 »
»	<i>Osberg</i>	» 6 » » » 25 »
»	<i>Andersson</i> i Fiskebäckskil	» 6 » » » 25 » och
»	<i>Eronn</i>	» 5 » » » 29 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,4 e. m.

In fidem
Per Cronvall.